

RAZORI

LIST ZA DORAŠČAJOČO MLADINO

LETO VII

8

1938 - 39

Ministrstvo prosvete je z odlokom S. n. br. 40984 od 29. oktobra 1937 ponovno priporočilo „Razore“ za vse meščanske in nižje srednje šole

Nagradno tekmovanje

Z današnjo številko je končano nagradno tekmovanje. Pri vsaki nagradi so po 3 vprašanja, na katere je kratko odgovoriti. Te odgovore napišite za vseh sedem števil na dopisnico, podpišite se s svojim polnim naslovom ter pošljite **upravi Razorov, Ljubljana, Gregorčičeva ulica 23, najpozneje do 15. maja 1939.** Lahko tudi zberete v razredu vse odgovore ter jih skupaj v eni kuverti odpošljete na gornji naslov. Vsak naj se pa pri svoji rešitvi podpiše. Glejte, da bodo pisma zadostno znamkovana! V zadnji številki, ki bo dvojna, t. j. 9. in 10. skupaj, bomo pa razglasili izid tekmovanja. Nagrad je mnogo ter so lepe in dragocene. Zadnjo številko boste prejeli koncem maja.

Opozorilo!

Koncem maja boste prejeli knjigo »Hudournik«, ki jo je spisal znani mladinski pisatelj Tone Seliškar. Knjigo prejme vsak naročnik — **toda le, če je poravnal že vso naročnino**, kajti knjigo bomo poslali le tistim šolam, ki bodo do 20. maja poravnale vso naročnino svojih naročnikov.

Odločite se!

Videli ste velikonočno poskusno številko. Napravite v svojem razredu glasovanje, ali naj prihodnje šolsko leto izhajajo »Razori« tako kot do sedaj, ali v obliki časopisa. Če bi »Razori« izhajali v obliki časopisa, tedaj bi za isto naročnino prejeli prihodnje leto 20 števil na 12 straneh, vsak naročnik tudi lepo mapo za shranjevanje teh števil ter vsak naročnik 2 knjigi. Obseg »Razorov« bi se s knjigami vred povečal za 100 odstotkov pri isti ceni. **Odločite se in povejte svoje želje svojim poverjenikom, ki jih bodo nato sporočili upravi.**

PAZI! Naslov uprave: **Uprava Razorov v Ljubljani, Gregorčičeva ulica 23** — Naslov uredništva: **Tone Gaspari, urednik „Razorov“ in upravitelj meščanske šole v Domžalah**

Naslovno stran vsake številke riše slikar Nande Vidmar.

RAZORI izhajajo vsak mesec v šolskem letu. — Letna naročnina 30 din, posamezna številka 3 din. List izdaja Združenje jugoslov. učiteljstva meščanskih šol, ljubljanska sekcija, zanjo odgovarja Anton Fakin, upravitelj meščanske šole v Ljubljani. List urejuje Tone Gaspari, upravitelj meščanske šole v Domžalah. Za uredništvo odgovarja Pavel Kunaver, upravitelj meščanske šole v Ljubljani. Tiska tiskarna Merkur d. d. v Ljubljani (njen predstavnik Otmar Mihalek).

Venceslav Winkler

Trgovina sredi sveta

Ilustriral Drago Vidmar

Živel je bogat kmet. Imel je zemlje, oko bi je ne pregledalo, ptica ne preletela. In blagoslovljene zemlje: dan za dnem so mu vozili bogastvo v kašče, polnili mu jih in gradili po vrtovih nove. Živina je mukala v hlevih, velike črede so se pasle po planinah. Tisoč rok se je gibalo od jutra do večera za bogati grunt. Bogatin je pa postajal na pragu svoje prostorne hiše in se oziral po svetu. Od vsepovsod je dišalo po cvetju, po zorani zemlji, po bogatih sadovih, povsod je videl zdravje, slišal pesem.

Pa vsaka pesem se izpoje in nobeno drevo ne zraste do neba. Bogatinovega telesa se je lotila bolezen, nič kakšna bolezen. Zganili so se zdravniki, prihajali so z avtomobili in peš, pregledovali so kmeta in majali z glavami. Nobene rane nikjer, nobenih znakov in vendar bolezen. Vzeli so bogato plačilo in se zmedeni poslovili. Kmet pa ni obupal. Klicali so padarje, zakotne mazače in stare ženice. Kuhali so čaje, kadili bolnika in ga oblivali z vodo, bolezen pa ni odnehala. Kmet je bil tak kot v zdravih dneh, še smehljal se je in tudi pesem in harmoniko je rad poslušal, le vzdigniti se ni mogel več. Vse telo mu je bilo mlahavo, kot nebogljeno otroče je ležal na postelji.

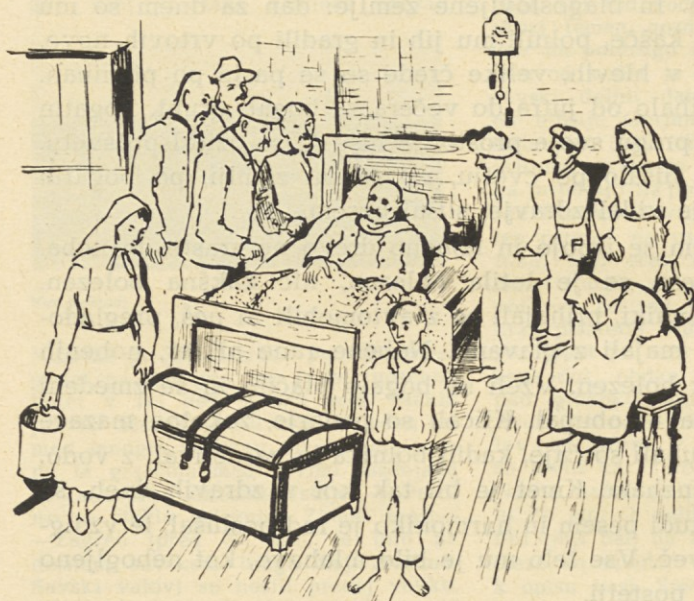
Zbrali so se hlapci in deklet in premišljevali, kako bi se odpravila huda bolezen. Zdelo se jim je, da se čudno širi. Od gospodarja je legla na zemljo. Rast se je ustavila, vse je začelo veneti, četudi je dež namočil zemljo tri sežnje globoko.

»Tako vam povem, tako vam pravim,« je končno razložil najstarejši brezzobi pastir, »zdaj bi pomagalo le še kaj prav posebnega. Nekje sredi sveta je prodajalna, kjer prodaja pisani vrabci zdravila za vsako tegobo. Toda s peklom ni dobro imeti opravka. Ampak, če še tam ne najdemo nič takega, bi bilo dobro povedati cerkovniku, da poskrbi za grob.«

Šli so pravit gospodarju. Prikimal je in še dejal, da mora ozdraveti, naj se zgodi, kar se hoče. Zastonj pa ne bo, če bo kdo prinesel zdravila.

Precej so se odpravili na pot. Najprej so šli močnejši hlapci. Meni nič tebi nič so ogrnili suknje, odrezali palice in se izgubili. Bilo jim je za dobro plačilo, za rumene cekine. Nekateri so jo ubrali v hribe, drugi so mislili, da bodo v ravnini srečnejši. Vsakdo, ki je odhajal, je naročal ostalim, kako naj ravna, naj se ne prepirajo in naj delajo kot doslej. To se je namreč vsem zdelo, da ni treba, da bi zaradi take malenkosti vse delo zastalo. Domači so pritrjevali, naj nič ne skrbijo, garali bodo, kakor so vajeni, od zore do mraka.

Hlapcev pa dolgo ni bilo nazaj. Spočetka se jim je zdelo to nekaj naravnega. Pač dolgo niso mogli najti prodajalne sredi

sveta. Ko so pa pretekli dnevi, so začeli ljudje majati z glavami. Kaj se vendar lotijo iskanja, če ga ne zmorejo! Takrat se je vzdignil še najmlajši pastir sirota Kmetek. Bil je že vsega vaje, najbolj pa koroča in stradeža. Dolgo je premišljeval, da se je odločil.

Pljunil je po tleh kot kateri izmed velikih ter dejal: »To je vendar smešno, kje hodijo toliko časa! Žito bo dozorelo, ali naj ga sami pospravimo? Že pri košnji ne zmagujemo.«

»Seveda, vse skupaj je postalo nerodno. Saj tista prodajalna tudi ne more biti tako daleč,« so se oglašale ženske.

»No, bo že gospod ukazal!« so oporekali drugi in posedali.

Kmetku pa le ni šlo v glavo, kako bi bolnik ukazoval. Če bo šlo tako naprej, se bo življenje sploh ustavilo, je premišljeval. Vzel je kos rženega kruha, vtaknil ga v malho in se odpravil na pot.

»Daleč ne more biti,« se je jezil. »Bog ve, kje v senci ležijo, pa se bodo izgovarjali. Prodajalna pa mora biti nekje za Boncarjem, saj od tam prihajajo vsi krošnjarji in mešetarji.«

To se mu je zdelo tako samo ob sebi umljivo, da si ni niti palice poiskal in da je zavil kar po bližnjicah čez hrib. Bos se je pehal po razbeljeni kameniti poti in premišljeval, kako lepo bi se sušilo seno.

In kar nič se ni začudil, ko je za Boncarjem res našel prodajalno. Ob cesti je stala nizka hiša in nad vrati je visel vegast napis: Prodajalna sredi sveta. Pretolkel je črke, zadovoljno pokimal in vstopil.

V prodajalni je bilo tesno ljudi, več ko v cerkvi ali na semnju. Kmetek se ni maral prerivati, bil je že po naravi pohleven in potrpežljiv. Sedel je blizu vrat in si mislil, da bo že prišel na vrsto in do večera se bo lahko vrnil. Potem je gledal, kako so kupovali. Bili so ljudje z vsega sveta, stari in mladi, moški in ženske. Nekateri so se tresli od razburjenja, prerivali so se v gneči in se držali za mizo. Strašno se jim je mudilo. Bili so pa tudi taki, ki so se lagodno premikali, dokler niso prišli na vrsto. Takrat so pa široko odprli mošnje in stresli na mizo svetle cekine. Pisani vrag je bil živahen možiček z rdečo ovratnico in je imel vse na prodaj. Po policah so stale stekleničice, v njih so bile spravljene dobre lastnosti, skrbno zavite v lep papir. Prodajal je samo za beneški denar, namesto sto beneških cekinov si lahko zapisal dušo. Treba je bilo stopiti v bližnjo sobico in tam je poseben pisar napravil pogodbo. Toda to se je izplačalo le za kake večje dobrote, zakaj pisani vrag je bil darežljiv, za dober beneški cekin je dal precej moči, lepote, učenosti, poguma in sploh vsega. Zdravila so bila pa dražja. »Tam ima nekaj besede tudi gospa Smrt,« je pripovedoval in se zvijsal v zadregi. Zraven je prežeče gledal na vse strani, da mu ne bi kateri izmed kupcev ušel. Ljudje so se smehljali, radi bi kupili vse, a so imeli premalo denarja. Tako se je samo ob sebi zgodilo, da so bogati pokupili ves pogum, vso učenost in vso moč, da je ni za reveže nič ostalo. Marsikdo je vprašal tudi po sreči. Vrag je odkimaval in mahljal z repom. Ker tega nima, je bil žalosten. Če bi mogel še srečo prodajati, bi si napravil milijonski dobiček, kajti sreče so ljudje zelo potrebni.

Končno je prišel tudi ubogi Kmetek na vrsto. Tako in tako, gospodar je bolan, tako in tako bolezen ima, je razložil. Pisani vrag se je nakremžil, oči so mu pretkano zasijale, potem je žalostno odkimal, da za tako bolezen ne pozna zdravila.

»Za tako pa ne,« je ponavljal dobrodušno. »Pa bi zaslužil, nič koliko bi zaslužil, poznam kmeta, denaren je.«

Poklical je pisarja, če bi se ne dalo vseeno kako pomagati. Pisar je pogledal v stare knjige, tam so zaznamovane vsakovrstne čarovnije. Da, zdravilo se lahko sestavi, treba bi bilo vzeti le dober

kos sreče, prav pripraven kos, in ga poškopiti s smrekovim oljem. Če bi prinesel kdo kos sreče, lep košček, pa bi se napravilo zdravilo.

»To vendar ni nič posebnega,« je dejal Kmetek. »Kos sreče dobim, kjer hočem.«

Takoj se je odpravil na pot. Šel je, kamor so ga pač nesle noge, zdaj navzdol, zdaj navkreber, trkal je po hribovskih kočah, po samotnih kmetijah, a povsod so mu kazali naprej. Ne, sreče pa nimajo več. Živine ne redijo, zadnjo kravo so pravkar odpeljali, žito je potolkla toča, olja pa sploh ne poznajo, saj jedo nezabeljeno. Kmetek je razkladal vsem, kako je njegov gospodar bolan in kako ne more pisani vrag napraviti zdravil. Pritrjevali so mu, da, prodajalna sredi sveta je nekaj posebnega, le

draga je, koliko kruha se vendar lahko kupi za en sam beneški cekin.

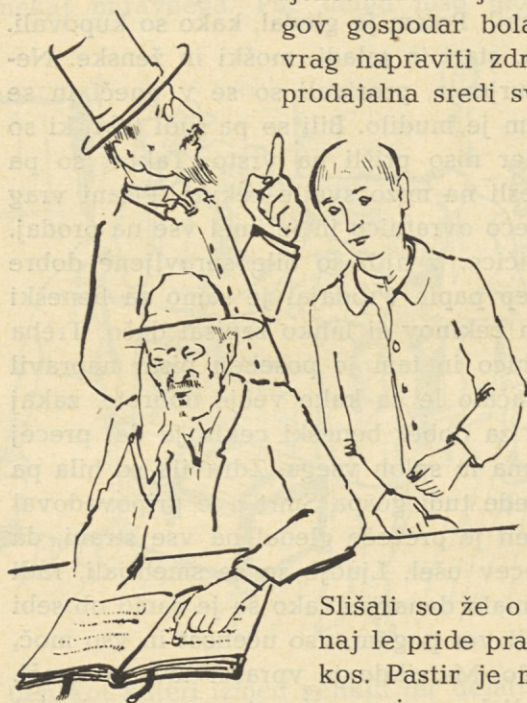
Kmetek je iskal po dolinah, stopal v bogate hiše in povsod so ga odrivali. Kaj vendar misli, da bi se pečali s takimi stvarmi! To so prazne marnje, da bi bila na svetu kdaj kaka sreča, da bi se našla tako, kakor cekin na cesti. Nekateri so ga pazljivo poslušali. —

Slišali so že o sreči. Če jo bo kje našel, naj le pride pravit, mogoče bodo kupili kak kos. Pastir je molčal in šel svojo pot kar naprej.

Čez mnogo dni je prišel na visoko planino in ugledal pastirje in ovce. Razveselil se jih je in se ustavil pri prvem. Bil je siv starec, ki ni več dobro videl in se je le počasi premikal za čredo. Kmetek mu je razložil, kako in kaj.

»Glej, glej,« je vzdihnil pastir, »torej ima zlata sreča še nekaj vrednosti. Da, bili so drugačni časi. Pravil mi je oče, da je v mladosti večkrat videl srečo. Zdaj se je pa vse izpremenilo. Toda nekaj kosov je mora biti še na svetu. Pa pri nas nič več. Odkar so začeli letati po zraku železni ptiči, se je sreča umaknila.«

Pokazal mu je pot, kam naj se obrne. In še to je dostavil, če res najde kos sreče, naj jo prinese pokazati, ne bo mu je vzel, le na-

lahko jo bo pobožal, da bo videl, če je še tisto staro blago, ki je izginilo z zemlje.

Kmetek je obljubil. Pozdravil je pastirja in odšel po stezah s planine. Prišel je v tesno dolino med gorami. Od obeh strani so se spuščale strme skale, po dolini je divjala voda in gnala velik mlin. Nobenega drevesa ni videl, nobenega živega bitja, razen roparskih ptičev visoko pod soncem.

»Kjer je kaj nenavadnega, tam je treba poiskati srečo,« si je mislil Kmetek. Napotil se je proti mlinu. Ko se je približal velike-mu poslopju, je začul zategnjeno pesem in koj potem je ugledal množico ljudi, ki so opravljali vsakovrstna dela. Vprašal je prvega, kje je gospodar. Pokimal mu je k vratom. Tam je stal debelušen, nizek človek in kadil cigaro. Kmetek je stopil k njemu, ga pozdravil in pobaral, če ima mogoče srečo. Mlinar je nakremžil obraz, pisano pogledal fanta in odkimal. Kaj vendar misli! Tukaj so sami pošteni delavci. Pošteno delo, pošteno plačilo. Kdaj je še kak človek slišal, da bi se lahko srečo ujelo ko zajca. No, pač, doma za pečjo se marsikaj takega čuje, v svetu je pa drugače. Kmetek je molče odšel. Za mlinom se je ustavil pri delavcih. Star mož ga je potolažil: »Tudi mi smo šli za srečo. Nismo je dobili. Mora biti pa vsekakor nekje na svetu, zlasti, če je pisani vrag spregovoril o njej. Pa ne pozabi, da je ne smeš prijeti z golimi rokami. Tu imaš robec, pogrni ga po tleh in jo poberi. In še na nas se kaj spomni!«

»Ne bom pozabil!« je obljubil Kmetek.

Stopal je po svetu, dokler ni našel pod hribom rudnika. Kjer kopljejo zlato, mora biti sreča doma, je presodil in se pogumno napotil h gospodarju. Gospodar ga je sprejel v lepi vili in se nasmejal. Da, slišal je že o prodajalni sredi sveta in o pisanem vragu, toda o vsem tem ne verjame dosti, nekateri ljudje živijo od tega, da si izmišljujejo pravljice in jih pripovedujejo in širijo po svetu. Sreče pa ni še nikoli videl, prav zares ne. Ljudje imajo svoje skrbi, ne utegnejo se brigati za prazne marnje. Mogoče bi vedel kateri izmed rudarjev.

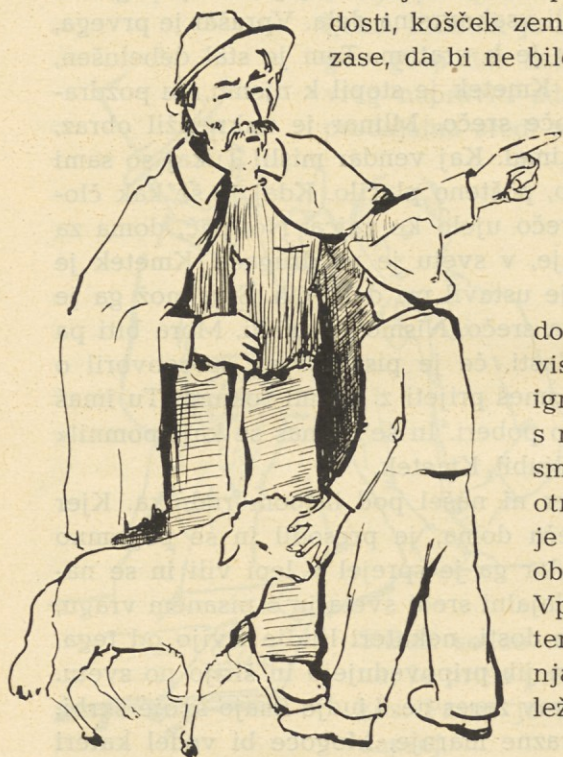
Pustil je Kmetka med delavce. Rudarji so ga začudeni gledali in mrmrali, da bi tudi sami prav radi majhen košček sreče, čisto majhen. Iščejo jo že vse življenje, večkrat se jim je že zdelo, da so ji že čisto blizu, pa se je vse izmaličilo. Da, nekje na svetu mora biti, mogoče na oni strani, od koder prihaja vsako jutro sonce s tako svetlobo, s tako lučjo. Če bi našel kje srečo, naj tudi nanje ne pozabi.

»Ne bom pozabil!«

Res se je napotil proti tistim krajem, od koder prihaja vsako jutro zlato sonce. Bolj ko se je bližal širokemu polju, bolj se je

veselil. Saj se že na zemlji vidi, da prebiva nekje tu sreča. Bela cesta se je smejala med zorečim žitom, na obeh straneh ceste so se bleščale prijazne hiše. Ustavljajal je ljudi, ki jih je srečaval, razložil jim je vse, kako potuje po svetu in išče srečo, pa so povsili glave in čelo se jim je zmračilo. Da, nekoč so šli tudi oni takole po svetu in iskali srečo. Zdaj pa ne morejo več. Vendar mora biti kje še kak košček sreče, kak tolikšen košček, da bi si ga lahko vsi ljudje razdelili in v miru živeli. Če že gre, naj gleda, da najde čim večji kos, za kake drobtine ni vredno, da bi se človek pehal.

In naj nikar ne pozabi nanje. Saj si ne želijo dosti, košček zemlje, kjer bi lahko živeli sami zase, da bi ne bilo treba garati za druge.

Kmetek je obljubil, da bo poskrbel, da bodo dobili zemljo, nato se je znova napotil v hribe.

Dolgo je hodil, pota so bila slaba, plezal je po kozjih stezah, dokler ni prišel do hribovske vasi. Tri hiše so visele v bregu, na poti so se pa igrali otroci. Obmetavali so se s nečem svetlim in se pristrčno smejali. Bili so revni hribovski otroci, raztrgani in umazani. Ko je Kmetek stopil med nje, ga je obšlo prijetno zadovoljstvo. — Vprašal jih je, s čim se igrajo ter pobral kos svetlega kamena ali kaj je že bilo, česar je ležalo vse polno ob poti.

»Kaj pa je to?« se je začudil.

»To je sreča...« so se obotavljali otroci. »Kaj je ne poznaš?« Da, zdaj se je tudi Kmetek spomnil, da je to sreča. Pohlepno se je ozrl po njej. Previdno je vprašal, če bi je lahko dobil kak kos.

»O kar vzemi!« so dejali otroci. »Sreče imamo pri nas precej, nič se ne bo poznalo, če je nekaj odneseš.«

Kmetek je razgrnil po tleh robec, pomagali so mu poiskati najlepši kos in ga privalili na robec. Kmetek ga je zavil, nato je podaril otrokom, kar je imel, tri dvojčke, kos rženega kruha, štiri svetle gumbce in skoraj čisto nov pipec.

Nato jo je vesel ubral kar povprek proti prodajalni sredi sveta. Pisani vrag se je začudil, vsi ljudje, ki so stali takrat v prodajalni, so ostrmeli, ko je Kmetek razgrnil po tleh robec, zakaj tako velikega kosa sreče niso videli še nikoli. Stegovali so vratove, plezali drug čez drugega in zijali na tla v bleščečo se gmoto, ki jih je bodla v oči in razsvetljevala nizko prodajalno s toplo lučjo. Ko so zvedeli od fanta, kje jo je dobil, so na vrat na nos odkurili iz prodajalne, ostala je v kotu samo stara ženica, ki je bila gluha in je pomotoma prišla v prodajalno, misleč, da je to čisto navadna kramarija, kjer bo dobila za groš šilce zelenega in kos črnega kruha. Pač, eden izmed ljudi se je takoj vrnil in ponudil Kmetku mošnjo beneških cekinov, če bi mu prepustil vsaj polovico sreče. Pisani vrag, ki je tudi že pohlepno gledal nanjo, je dejal, da bi taka sreča ne bila dosti vredna in da bi ne zalegla dosti. Kmetek pa ni odgovoril ne bev ne mev, mirno je spet zavil srečo v robec, niti tega ni čakal, da bi jo pisani vrag poškopil s smrekovim oljem, napravil je culico in se napotil proti domu. Imel je srečo, zato je stopal brez skrbi, ni se bal ne razbojnikov ne financarjev.

Bogati kmet je skoraj že umrl. Vsi drugi hlapci so se bili že vrnili, prinesli so vsakovrstna zdravila, nekateri posebne čaje, drugi čudodelne koreninice, tretji sto let staro gadovo mast, a ni vse skupaj nič pomagalo. Kmetek je pa odrinil vse, ki so stali okoli bolnika, postavil culo na stol in razgrnil robec. Takoj so spoznali, da je našel srečo in nevoščljivo so se mu umaknili. Fant je pa vzel žlico in dajal gospodarju srečo, košček za koščkom. Kmetu so se zableščale oči, vidoma je rasla njegova moč in ko je použil zadnji košček sreče, je vstal s postelje in bil popolnoma zdrav.

Kmetek je pa ostal, kakor je bil. Za veliki kos sreče ni dobil drugega ko staro bajto pod hribom in vrtiček okoli nje. Spočetka se mu je zdelo to dosti, pozneje je postal nezadovoljen. Spomnil se je tudi, da je pozabil na ljudi, ki so mu kazali pot do sreče. Napotil se je še enkrat po svetu. Prišel je samo do prodajalne sredi sveta. Zdaj ni bilo več v njej pisanega vraga. Ni vedel, če ni tudi on našel sreče in se spremenil v človeka ali pa je vse prodal. Nezaupljivo je gledal novega trgovca in hotel mimo hiše. Toda vse poti so bile zmešane in se ni mogel znajti, vrnil se je v bajto in tiho garal za bogatega gospodarja. Vsakdo najde namreč samo enkrat v življenju srečo in če jo takrat zapravi, ostane brez nje.

Materine roke

Tine Kos: Mati

Kako mehke ste bile, materine roke!

V davnih dneh srečnega detinstva so me, zlata mati, tvoje mehke roke prižemale nase. Vodile so moje prve ne-bogljene stopinje, obrisale so prve solze mojih oči in pregnale prve sence, ki so zatemnile čisto otroško čelo.

Kako blage ste bile, materine roke!

Ko se je pekoča bolest naselila v srce, ko ni hotel priti spanec na objokane oči, so tvoje blage roke z neizrečeno nežno kretnjo usnivale bolečino, da so se ob prosečem blagoslovu tvojih rok zaprle od solza utrujene oči.

Kako svete ste, materine roke!

Ko odhajam vsako jutro na dela težko pot, me spremlja blagoslov tvojih svetih rok. In če se vračam iz sonca, iz radosti, pa mi ob vrnitvi v tihi dom iz ljubečega dotika tvojih rok zasije v srcu sonce, ki mu na toploti in lepoti ni enakega na svetu.

Daj, dobrotno nebo, da me še dolgo, dolgo spremlja teh mehkih, blagih, svetih rok materinski blagoslov!

Eliška Krasnohorská

Noč nad gorami

O, to vrsta ni gomil
skritih v temnih senc zastore,
nočni mrak je le pokril
češke zemlje, češke gore.

In ne dviga jih navzgor
izgubljenih sinov mati,
ker sto tisoč in več gor
moralo bi tu nastati.

Ne strmé u v nočno tmo
naši žalni spomeniki,
ti bi segali v nebo —
bili bi kot noč veliki.

Kljukec in njegove prigode

Ilustrira Maksim Gaspari

Sedemnajsti večer

Samotarski otok Tajhatlibjati v Južnem morju — Kljukcu se odvali kamen od srca — Čudoviti kruhovec in drevo z bučami

»Ko sva se peljala s Holandcem proti samotnemu, neznanemu otoku, ki sem vam ga sinoči omenil, mi je možak pripovedoval, da imenujejo domačini ta otok *Tajhatlibjati* in da vlada divjakom prav prijazen knez, ki posebno rad je — pečene tujce. Vendar pa, da so ljudje okusnejši, jih morajo prej po več mesecev pitati s peškami in južnim sadjem. Holandec mi je dejal, da so tudi njega že tako pitali; toda preden je še minil čas pitanja, je začelo nekega dne deževati testenice-gibanice. Ker je tudi on, *Janez van Vesel*, okusil nekaj teh testenic, se je knezu s tem zagnusil; zato je sladkosnede divjak ukazal, da ga morajo še mesec dni s sladkimi peškami pitati, a nato da ga bodo nemudoma spekli.

„Ej, Janez!“ sem mu nejeverno ugovarjal, „tisto, kako je deževalo testenice, pa pravi komu drugemu, ne meni! Jaz sem slavnoznani baron Kljukec in sem že ves svet prepotoval, ali da bi kje testenice deževalo, tega še ne!“

„Pač, ekscelenca!“ je zatrjeval pošteni Holandec, „pri nas na Tajhatlibjati se to poleti večkrat nameri. Na gorovju otoka rasto gozdovi nekega posebnega kruhovca, ki rodé ploščato sadje, slično po obliki in okusu mesnim testenicam. In kadar pripiha močan veter, natrga teh sadežev in jih kakor zrnje toče zanese in raztrosi po dolinah.“

Pozneje sem se bil sam prepričal, da naši rastlinoslovci še niso dotlej poznali tega drevesa, in ga zato dandanes imenujejo »*Artocarpus ignotus*«, to je: neznan kruhovec.

V takih pogovorih sva priveslala do otoka, kjer je na obrežju sedel in naju pričakoval deželni knez, in prijatelj Holandec me je predstavil z vsemi mojimi zvenečimi naslovi.

Knez je prav milostno pokimal ter pošepetal svojemu prvemu ministru: „Kar prec' ga bomo spitali!“ — Prav prijetno upanje zame!

Druga čudna stvar v tej novi deželici je bila, da slava mojega imena še ni prodrla do divjih otočanov ter niso še nič vedeli o vzvišenosti moje osebe. Zato pa je rastlinstvo na otoku že poznalo moja slavna dejanja, in ko sem korakal proti knezovi palači, ali prav za prav njegovi koči iz blata, tedaj so se vsa drevesa skla-

njala pred mano, kakor da hočejo barona Kljukca primerno pozdraviti.

Še kneza je navdalo to s takim spoštovanjem, da je pošepetal ministru: „Pitanje barona Kljukca bomo za zdaj še odložili!“

Ko mi je Holandec raztolmačil knezove besede, se mi je odvalil kamen od srca, ki ga imam še danes shranjenega doma v zbirki znamenitosti in katerega vam lahko o priložnosti pokažem. Belo, rdeče in modro pisan je ta kamen, kakor holandski prapor, in dasi

sem ga bil dal obrusiti, še vedno tehta domalega dva in tri-deset funtov! — Zaradi njegove znamenitosti sem ga prinesel s seboj v Evropo, četudi je bilo to precej sitno na mojem težavnem potovanju. o katerem vam bom že še kaj povedal.

Kakih sto korakov pred knezovo palačo je stalo dvajnajst dreves, na katerih je bingljalo okroglo sadje, kakor otroške glave veliko. Z vršičkov treh najvišjih dreves pa so viseli trije možje, ki so bili za noge obešeni; kaj čudno je bilo videti, ko so se tudi ta drevesa priklonila pred mano.

Poizvedoval sem, s čim se je ta trojica pregrešila, da so jih tako okrutno kaznovali. S pomočjo Janeza van Vesela sem zvedel in izvlekel iz otočanov, kaj je bil vzrok hudi kazni. Ti trije možaki so bojda potovali po tujih krajih, a vrnivši se domov, so se lagali in izmišljevali o stvareh, ki jih nikoli nikjer ni bilo, in kvasili o prigodah, ki se niso nikdar zgodile in so bile sploh nemogoče!

Meni se je zategadelj zdela kazen, ki jih je zadela, povsem pravična; zakaj ničesar ni bolj ostudnega, kakor če popotnik pri svojih

pripovedih zapusti pot resnice. Zategadelj upam, da so podlo lažnivo trojico pustili še dolgo na drevesih viseti, v svarilo vsem bahačem in čeljustačem.

Jaz sam nisem o lažnivi trojici zvedel nič več; zakaj bivanje na otoku Tajhatlibjati se mi je bilo močno pristudilo. Prav nič me ni mikalo, da bi me pitali s peškami in naposled kot pečenko postavili na mizo. Zato sem še isti večer potihem poiskal Janeza van Vesela, da se skrivaj domeniva, kako bi ušla z otoka.

Spočetka je bil holandski Janez čisto vnet za mojo misel, a kmalu se ga je lotila malodušnost, češ saj niti natanko ne veva, kje leži Tajhatlibjati, a tudi na zemljevidih ni otoka vrisanega, ker ga, prav za prav, ljudje še niso odkrili.

„Zato pa tudi ne poznava poti, ki drži nazaj v Evropo!“ je naposled vzdihnil in utihnil.

Vendar pa sem ga potolažil, ko sem mu bil razložil, da je pač vseeno, ali potujeva na sever, na vzhod ali zapad, samo proti jugu ne smeva. Najprej je pač treba, da prideva k omikanim ljudem; ti nama bodo potem že pokazali na pravo pot. Pogovarjajoč se o tem, kako bi si stesala čoln, sem hotel bolje spoznati tamošnja drevesa. Zato sem vprašal Janeza, ali niso drevesa, na katerih so bingljali oni trije lažnivci, neke vrste tulipanovci; saj po sadju so jim močno podobni.

Nato je pojasnil Janez: „Ne vem, kakšni so tulipanovci; samo to mi je znano, da rodé ta drevesa nekake buče ali prav za prav votle mehurje, kakor majhne zračne balone. Zategadelj domačini potrgajo sadje, še preden čisto dozori; zakaj vroči sončni žarki bi sicer razgreli in raztegnili zrak, in mehurji bi se tako napeli, da bi velika množina teh zračnih balončkov izruvala drevesa s koreninami vred iz zemlje, jih dvignila v zrak in bi jih veter bogve kam odnesel.“

Zdajci mi je šinila dobra misel v glavo, in objemajoč Janeza, sem radostno vzkriknil: „Možak, Janez in rojak! Saj vi Holandci ste tudi neke vrste Evropci! Zdaj se bova pa rešila! — A kdaj pač obirajo to čudno sadje?“

„Hm, menim, da se bo pričelo že v prihodnjih dneh.“

„Tako, tako! In kaj napravijo potem s sadeži?“

„Eh veste, kakor so mi pravili, jih vedno po nekaj ducatov zvežejo, na sonce položé — no, in potem se napihnejo, postanejo lahki, se dvignejo in odleté. Tisti dan, ko se to zgodi, slovesno praznujejo in ga zato tudi »bučni dan« imenujejo.“

Zdaj sem vedel dovolj. Napravil sem še nekaj poskusov glede zrakoplovstva, a Janez nama je oskrbel živeža, ki sva si ga raz-

delila in ga namašila v žepe. Da pri tem tistega »prinčevega kamena« nisem pozabil, o tem sem vam že omenil.

Prihodnje dni sva povezala male zračne balončke po dvanajst in dvanajst skupaj in jih porazgnila na sonce. Skrivaj sva si potem z Janezom pritrdila za pas po osem do deset šopov teh mehurjev. Kmalu se je zrak v njih toliko ogrel in raztegnil, da so se šopi balončkov dvignili visoko v ozračje, a z njimi vred sva splavala tudi midva. Ko pa je zapihal viharen zapadnjak, naju je zaneslo daleč nad morje, kjer naju je vihar razgnal vsakega na svojo plat. Videl sem še, kako je Janez niže in niže padal, dokler ni pljusnil v morje. A ravno tam je plula neka ladja mimo, in mornarji so ubogega Holandca ugledali in ga potegnili na palubo. Kakor sem pozneje zvedel, se je srečno vrnil domov, ter je sedaj nameščen kot upravnik prirodoznanskega muzeja v Amsterdamu ali pa v Leydenu. Tam ga more vsakdo poiskati in ga vprašati, ali se ni res vse do pičice tako zgodilo, kakor sem vam jaz nocoj opisal.

Jaz sam sem bil medtem v veliki zadregi, ker nisem vedel, ali bi odvezal nekaj šopov balončkov in se spustil niže, ali rajši ne. Dvomil sem namreč, da bi še mogel doseči ladjo, ki jo je vihar drevil že v veliki daljavi — in oddaljenost se je še večala od hipa do hipa. Zdajci pa me je zgrabil vrtinec vetrov, ki so v tistih krajih tako pogosti in jih v raznih deželah ciklon, tajfun ali hurikan imenujejo, in vrtinec me je tri dni in tri noči sukal in vrtel po zraku. Kako dobro je bilo, da sem imel žepe natlačene z živili ter da me je tudi prisrčni kamen kolikor toliko oteževal in držal v nižini.

Naposled me je objela omotica, in sem nezavesten padel v morje. A hladna voda me je kaj brzo zbudila in moja izredna spretnost v plavanju me je končno rešila. V daljavi sedemnajstih milj sem ugledal jadrajočo ladjo, in s krepkimi rokami sem na vso moč zaplaval po valovih in kar kmalu sem došel jadrnico.

Ivan Vuk

Zaupanje

(Zgodba o ribah in jastrebu)

Nekoč, ko je bila velika suša, se je Cerkniško jezero začelo nekako prehitro sušiti. Vedno manj vode je bilo v njem in rib se je že loteval strah. Kaj bo, če vsa voda ponikne?

Nad jezerom je letal jastreb. Njegove bistre oči so oprezale in iskale, kako bi zagrabil dobro kosilo.

»Ko bi jih mogel na kak način premamiti?« je premišljeval, »in jih tako loviti, da bi ne slutile, da so mi v kosilo.«

Ribe so videle jastreba krožiti nad jezerom. Vprašale so ga nekoč:

»Kaj krožiš tukaj nad nami? Kaj premišljuješ? Se veseliš, da jezero usiha?«

Jastreb pa, zviti tič, je modro odgovoril:

»Skrbi me, drage ribe, skrbi me, kaj bo z vami, če usahne jezero? In premišlujem, kako bi vam pomagal.« Glas jastrebov je bil poln skrbi in nekako vabljivo je trkal na ušesa rib.

»Kako bi nam pomagal?« so se čudile ribe. »Ti letaš po zraku, me smo pa v vodi.«

»Da,« je odgovoril jastreb. »In prav s tem vam bom lahko pomagal.«

»Kako, kako, kako?« so kričale ribe.

Jastreb pa je modro in prepričevalno govoril:

»Ne daleč od tod je velik ribnik. Vode v njem je dovolj in njegovo dno ni kakor dno tega jezera. Trdno je in voda v njem ne ponika. Tja bi se morale preseliti!«

»Kako se naj preselimo, saj vidiš, da nimamo peruti, da bi zletele,« so govorile ribe.

»Pomagam vam, če hočete,« je polagoma in važno odgovoril jastreb. »Glejte, odnesel bi eno za drugo v tisti ribnik. Močne peruti imam in tudi moj kljun ni slab.«

Jastreb je čutil, da mu ribe ne zaupajo, zato je letel čisto ob jezeru in govoril:

»Vem, da mi ne zaupate. Razumem tudi, zakaj ne. Ali dokažem vam, da mislim pošteno. Žal mi vas je, da bi umirale v usihajočem jezeru. Naj se ena izmed vas odloči in dovoli, da jo primem s kljunom in odnesem v tisti ribnik. Ogleda naj si ga. Potem jo prinesem nazaj, da vam pove, če sem govoril resnico.«

Ribe so soglašale. »Tako, da,« so rekle. »Naj si ena izmed nas tisti ribnik ogleda in preizkusi, če je varno prepustiti se jastrebovemu kljunu.«

Izvolile so najodločnejšo, veliko ribo. Jastreb jo je skrbno vzel v kljun in odnesel k tistemu ribniku. Pokazal ji ga je vsega in jo nato zopet odnesel v jezero nazaj.

»Kaj si videla?« so spraševale ribe.

»Velik ribnik je,« je odgovorila riba. »Lep ribnik. Brez skrbi bi plavale v njem in živele.«

»A kako je v jastrebovem kljunu?«

»Skrbno me je držal. Niti čutila nisem, da sem v kljunu,« je pripovedovala riba.

In tedaj so rekle ribe:

»Dobro, gospod jastreb! Prenesi nas v tisti ribnik!«

In jastreb je nosil.

Najprej je vzel tisto prvo, ki je bila na ogledih. Odletel je z njo k ribniku. Ali ni je spustil v ribnik, ampak odletel z njo ob obrežju k velikemu hrastu, sedel na vejo in jo slastno pojedel. Kosti in ostanke je vrgel pod hrast.

In tako je prenašal ribe vsak dan po pet, šest. Ribam se je zdelo to prepočasi, kajti jezero se je vedno bolj in bolj sušilo, in so silile:

»Hitreje nas nosi, gospod jastreb, hitreje. Zakaj tesno nam postaja v jezeru!«

Jastreb pa ni mogel pojesti več na dan kakor pet, šest rib, in jih je tolažil:

»Težko delo je to, gospe ribe. Močne peruti imam, dober kljun, ali pet, šest na dan odnesti, me preveč utruja. Potrpite, vse pridete na vrsto.«

Potrzepljivo so čakale ribe. Ena za drugo je izginjala iz jezera, dokler niso bile odnešene vse ribe. Samo velik, močan lipan je še ostal. Nikakor se mu ni hotelo iz jezera. Jastreb je krožil nad jezerom in vabil:

»Gospod lipan, dovolite, da vas primem in odnesem k vašim v ribnik!«

»Ali mu naj zaupam?« se je spraševal lipan. »Ali ne bom pretežak? Toliko rib si znosil, gotovo si utrujen. Lahko bi ti padel iz kljuna.«

»Ne boj se, prijatelj lipan,« je vabil jastreb. »Skrbno te bom prijel in držal. Ne boš padel.«

Lipan pa je še premišljeval. Ali ker ga je jastreb vedno bolj in bolj silil in vabil, je lipan naposled rekel:

»Naj bo! Vendar, da bom brez skrbi, dovoli, da se tvojega vratu oklenem s svojimi usti. Tako za vsak slučaj, da ne padem iz kljuna!« — Na tihem je pa pomislil: »Če mi bo kaj pretilo, pa mu pregriznem vrat!«

Jastreb ni slutil zvijače. Kaj bo tak lipan, saj ni študiran. Je navadna, nekoliko večja riba. In je privolil, misleč:

»Le primi se, bom tudi jaz tebe dobro prijel!«

In tako se je lipan zagrabil z ustmi jastrebovega vratu in odletela sta.

Lipan je zagledal ribnik. Ali brž je opazil, da jastreb ne leti k ribniku, ampak k košatemu hrastu poleg ribnika. Kaj je tam pod hrastom? Lipan je gledal. Kosti rib, cel kup kosti.

»Zdelo se mi je,« je pomislil lipan in glasno rekel: »Gospod jastreb, ribnik je tam! Kam me pa neseš?«

»Ljubeznivi lipan,« se je nasmehnil jastreb. »Tudi ti si moj, kakor so bile moje vse ribe. Ostanke, glej, vidiš tam pod hrastom.«

»Tako si nas prevaril,« je rekel lipan. »Ribe so bile res neumne, da so ti verjele. Jaz, vidiš, ti nisem verjel. Če takoj ne zletiš nad ribnik, ti pregriznem vrat. Če moram že umreti, umreva oba!«

Jastreb se je prestrašil. Bil je kakor vsak, ki z goljufijo in prevaro oškoduje drugega, ki drzno in brezobzirno sega po življenju drugega, ko se ga zgrabi za vrat. Ponižen kakor kužek, milosti proseč, čeprav je sam ni poznal, milo, jokajoče je prosil:

»Gospod lipan, usmili se me. Daruj mi življenje! Obljubljam ti, da se poboljšam!«

»Zanesi me v ribnik!« je ukazal lipan in stisnil jastreba za vrat. »Brž, če ne pregriznem!«

Jastreb se je naglo obrnil in odletel nad ribnik. Ko je bil tako nad ribnikom in je to lipan videl, je krepko ugriznil v jastrebov vrat in govoril:

»Na plačilo za vse ribe — goljufl!«

Gibčno je padel lipan v vodo in široko zaplaval, poleg njega pa je potonil jastreb s pregriznjnim vratom.

Danica Gruden

Bolnik

Slutim, da je tam zunaj pomlad
in da toplo sonce greje; tu se je hlad
v prizemno zidovje vpil
in kakor črv se mi je v srce zaril.

Zdi se mi, da tam zunaj mladi pojo,
da je na rebri živo, po cvetje gredo;
še naglji na oknu so liste razpeli
in v sončno zdravje so zastrmeli.

Slutim: iz vasi so vsi na polje šli,
zemlji bodo posvetili svoje moči;
v moje okno se pomlad ne bo ozrla, —
o, marsikoga v cvetu smrt bo strla.

Slutim, da je tam zunaj krasen dan,
daleč je do zdravja težkih ran.
Moj Bog! Nič bolje ni, vse je po navadi.
Kako hudo je tu, ko čutim dih pomladi!

Zakaj ima kamela grbo?

Po češki priredbi

Ta pripovedka vam bo pojasnila, zakaj ima kamela na svojem hrbtu tako veliko grbo. Zgodilo se je to pred davnimi časi, ko je bila naša zemlja še neobljudena in pusta. Vse živali so pričele služiti človeku. Toda v puščavi je živela kamela, ki nikakor ni hotela delati za človeka. Hranila se je z vejicami bodljikavega grma, z osatom — toda za nobeno ceno ne bi prijala za delo. Bila je zares lena stvar brez primere. Če jo je kdo ogovoril, mu je vedno le odgovorila ,grba' — in prav nič drugega.

Nekega jutra je prišel k nji konj. Na hrbtu je imel sedlo, v gobcu uzdo. »O, kamela, kamela,« ji je dejal, »pojdi k človeku in

mu služi!« Kamela pa je zamrmrala ,grba' in se je obrnila proč. Konj se je vrnil k človeku in mu povedal, kaj da je opravil pri kameli.

Kmalu nato je obiskal kamelo pes. »O, kamela, pojdi vendar k človeku, da te bo naučil delati. Poglej, jaz lovim zanj in mu čuvam domačijo!« Kamela pa je tudi psa odpravila z ,grbo'.

Za psom je prišel k nji vol. Na vratu je imel jarem in ji je

dejal: »O kamela, pojdi k človeku in mu obdeluj zemljo kakor jo mi!« Tudi njemu je kamela odgovorila ,grba' in nič drugega. Vol pa se je vrnil k človeku in mu povedal, kaj mu je dejala kamela.

Na večer pa je pozval človek konja, psa in vola ter jim dejal: »Zemlja je za nas vse še premalo obdelana. Vsaka živa stvar na svetu bi se lahko preživela na tej zemlji, če bi hotela delati. Le

žival v puščavi, ki kriči ‚grrba‘, ni za nobeno rabo. Zelo žal mi je, da boste tudi zanjo morali njen delež dela vi opravljati.« Seveda so se konj, pes in vol zaradi tega zelo razjezili. Odšli so proti puščavi in so se posvetovali, kaj bi storili.

Prišla je k njim tudi lena kamela. Počasi je zvečila suho travo in se jim posmehovala. V tem trenutku je prihrumel Džin*, kralj puščave, in ogromen oblak prahu se je valil za njim. In že ga je konj pobaral: »Džin, vladar puščave, kdo ima pravico lenuhariti, ko je vendar še toliko neobdelane zemlje?« »Nihče,« je odgovoril Džin. »Toda v tvoji puščavi živi žival z dolgimi nogami, ki že od ponedeljka ni prišla za delo,« mu razlaga konj. »Oho, to je moja kamela, zlato arabske puščave!« dé Džin, in še vpraša: »A kaj vendar pravi kamela k vsemu temu?« In že se oglasi pes: »Venomer govori le ‚grrba‘ in nič drugega.« »Mar zares nič drugega ne reče?« pozveduje Džin. »Prav zares nič drugega in za nobeno ceno noče delati!« pravi vol. »Odlično!« vzklikne Džin, »takoj ji pokazem tisto nesrečno ‚grrbo‘.«

Izginil je v velikem oblaku prahu ter je zalotil kamelo prav v trenutku, ko je v mlaki vode opazovala svoj obraz. »Pozdravljena, moja dolgo kraka prijateljica!« jo je nagovoril Džin. »Slišal sem praviti, da nočeš delati. S čim pa opravičuješ to svojo lenobo?«

»Grrba!« mu je odgovorila kamela. Džin se je vsedel v pesek, podprl si glavo z rokami in čakal. Kamela pa je venomer opazovala svoj obraz v kaluži in se ni zmenila za vladarja puščave. »Mar te ni sram, da morajo konj, pes in vol zate delo opravljati?« jo je spet vprašal Džin. ‚Grrba...‘ mu je odgovorila kamela. »Da bi te šment!« je vzrojl Džin, »mar se ne naveličaš ponavljati ene in iste

* Arabcem je Džin duh in vladar puščave. Zna čarati, pravično deliti nagrade in kazni. Arabcem je Džin nekaj simbol pravičnosti.

besede? Dosti mi je tega! Lena nesramnica si in delati boš morala kot vsi drugi!« Kamela pa je trmasto ponavljala svoj 'grba'.

Zdajci pa se je zgodilo, da ji je nenadoma pričela rasti na hrbtu grba. Rastla je in rastla, dokler se ni izrastla v res mogočno grbo.

»Zdaj pa se poglej v vodi!« ji reče Džin. »Zdaj imaš tisto grbo, o kateri vedno govoriš. Delo se je pričelo že v ponedeljek, danes je četrtek in ti še nisi ničesar opravila. Kar urno se spravi na delo!« »Kako pa naj delam, ko pa imam takšno grbo?« je vprašala kamela. »Vidiš, s to grbo sem te kaznoval!« je dejal Džin. »Ker si zamudila tri dni dela, ne boš dobila tri dni hrane, dokler ne izrabiš zaloge v grbi. Na-

dejam se, da se ne boš pritoževala, da tudi zate nisem poskrbel. Vedi se dostojno in takoj mi pojdi h konju, psu in volu!«

Kamela je osramočena šla k ostalim živalim. Za kazen mora nositi grbo in opravljati dela v najbolj zapuščenih puščavah. In nosi grbo za vse večne čase, kajti nikoli ni mogla nadomestiti tistih tri dni, ki jih je zafrčkala s svojo lenobo.

Ivan Matičič

Moderni velemlini

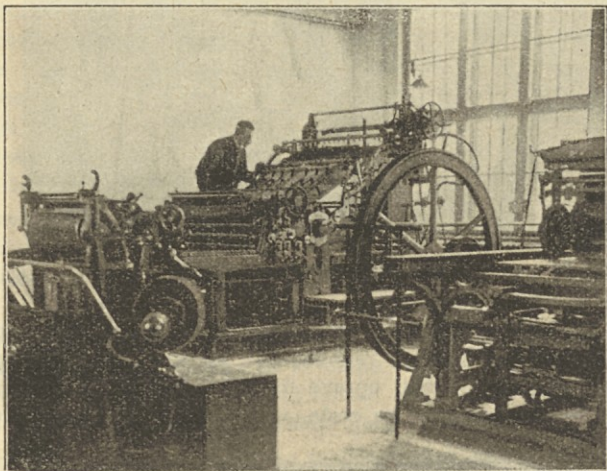
Mesto je srčna žila naroda, prestolnica pa je srce države. Tu sem teko vse ceste in železnice, tu se stekajo vse brzojavne in telefonske žice; tu se prestrezajo in oddajajo brezžični valovi, stekajo se vesti z dežele, iz države, iz sosednjih držav, iz vsega sveta. Te vesti se zbirajo v velikem košu — in ko se jih nabere poln koš, šinejo motorji nekam pod oblake. Tam jih popade veter ter raztrosi

na vse strani. Beli listi padajo na zemljo, na trge in vasi. To je ekspedit bodočnosti, ki mu bomo rekli: raztres novic.

Danes pa gre ta reč še nekoliko počasneje od rok. To se pravi: velik dnevnik gre hitreje ali brzovozno, manjši počasneje, to je z osebnim vlakom, prav majhen in skromen pa jo maha peš; temu se najmanj mudi, kakor da ne nosi nič kaj posebno važnega za svet. Oglejmo si najprvo tega.

V podeželskem mestu izhaja tednik. Tri dni ga stavijo na roko, potem ga tiskajo na starem tiskalnem stroju poldrugi dan. Potem ga zgibajo, lepijo naslove in prirejajo za odpravo, da bo v vseh ozirih dostojen prišel naročnikom v roke. Šesti dan zjutraj ga srečno odpeljejo na pošto. Šest tisoč ga je po številu.

Tako približno so pred leti, ko je svet še bolj počasi živel, odpravljali slovenski dnevnik. Izhajal je na štirih straneh. Zjutraj so ga pričeli staviti, šest do osem stavcev ga je stavilo na roko. Pod noč so ga spravili v stroj, ki ga je tiskal nekako do polnoči, po tisoč na uro. Ljubljanski naročniki so ga dobivali zvečer, vnanji pa drugi dan; cestne prodaje še ni bilo. Sicer bi pa ulično razpečevanje bilo morda še celo kočljiva zadeva, ker tedaj so bili svetovni ali strankarski nazori še strogo ograjeni in razdvojeni. Kdo naj bi se tedaj drznil tako nevarno blago še očitno ponujati po cesti! Nasprotni nazor bi ga počakal vsekakor s kolom za voglom.

Stroj, na katerem se tiskajo „Razori“

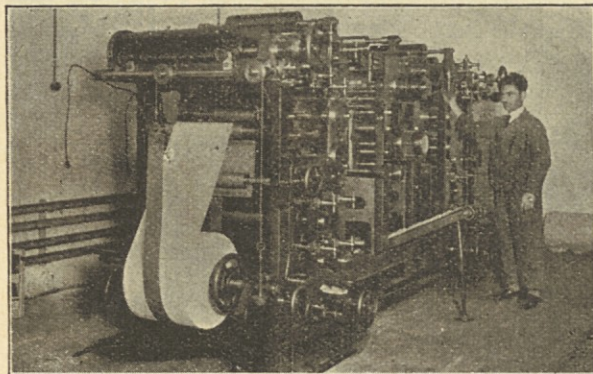
Kdor si je hotel privoščiti posebno predrznost, si je kupil dnevnik v trafiki pa ga zataknil v zunanji žep suknjiča tako, da se je videla glava lista. To je bilo seveda golo izzivanje, prav kot bi zasukal krivce na klobuku naprej: bila je to vojna napoved ali klic na korajžo.

Seveda so bili tudi v tistem času raznašalci, ki so raznašali dnevne liste naročnikom. Bili so pa strogo opredeljeni ti ljudje in se izogibali drug drugemu. Oba dnevnika sta si bila kakor pes in mačka, in tega sta se raznašalca zavedala, kadar sta se srečala na ulici ali še morda celo na kakem pragu. Najbolje sta se odrezala, kadar sta se potajila. Posebno gorje je pa bilo enemu ali drugemu, kadar je padel na cesti med demonstrante: ako so mu samo liste razcefrali ali jih pri priči zakurili, njega pa pustili iti svojo pot, no, tedaj je bil lahko zadovoljen. Kakor se pa vsaka stvar unese, tako se je z leti tudi ta.

Danes gre ekspedit lista že dokaj prožneje od rok. Dnevnik izhajajo večidel zgodaj zjutraj, oziroma ponoči, tako da ujamejo še vse tisto, kar se dogodi zvečer, in postrežejo z najnovejšimi novicami radovednemu svetu. In da se najvažnejše stvari dogajajo zvečer, tega ne bo nihče oporekal. Ne samo gledališke predstave, banketi in kino, koncerti in plesi, ampak tudi diplomatske večerje,

napitnice in radio, govori državnikov — vse to se dogaja zvečer. Vsi navedeni razlogi govorijo torej za to, da izhajajo dnevniki v zgodnji jutranji uri. Svet sniva, dnevnik se tiska, svet vstane, dremav je še, jutro je komaj zasinilo, a tu je že zvrhan koš novic, kakor da jih je sama bajna noč stisnila iz sebe. Res je, da izhaja dnevnik formalno zjutraj pred sončnim vzhodom in preden navadno ljudje vstajajo; v resnici pa pride list že zvečer na svetlo, to se pravi v urah pred polnočjo, ki jih prištevamo še k večernim uram.

Je pa več tehtnih vzrokov, zakaj izhajajo današnji jutranjiki že zvečer namesto zjutraj, kakor so pred leti. Prvi tehtni vzrok je gotovo ta, da so ljudje v

Rotacija — na tem stroju se je tiskala poskusna številka „Razorov“

a še bolj po gostilnah in kavarnah. Do polnoči in celo do dveh čakajo nanje, in ko so si potešili radovednost, se šele odpravijo spat. Ker pa radovednost stalno raste, se tudi uprave listov trudijo, da jo temeljito tešijo, zato prihajajo jutranjiki tem prej na cesto, včasih že ob desetih zvečer. Tako ustrezajo vsem:

Stavni stroji — tudi „Razori“ se stavijo na teh strojih

zgodnjih jutranjih urah le še vse preveč dremavi in jih jutranjik s še tako kričavo senzacijo ne more kaj prida razmajati. Je pa dosti ljudi, ki so željni senzacij in dnevnih novic, toda ne zjutraj v času najslajšega spanja. Zato so uprave tem na ljubo vrgle svoje jutranjike že zvečer na svetlo. In niso ravnale napak. Radovedni velemeščani pričakujejo novic z odprtimi rokami na cesti,

novic željnimi že zvečer, zmernejšim pa zjutraj.

Drugi vzrok, je ta, da odhajajo nočni vlaki nekako o polnoči, in ti morajo odpeljati tudi jutranjike, da jih vnanji naročniki zjutraj prejmejo. Tretji vzrok je pa razpečavanje ali kolportaža, ki je mnogo bolj uspešna kakor pa zjutraj. Dalje so vzroki konkurenčne in čisto tehnične narave. In o tem naj nekoliko obširneje spregovorimo.

Stara rotacija je natisnila do 4 tisoč iztisov na uro. Tiskati je pričela okrog polnoči in je naklado dotiskala zjutraj do štirih. Potem so nalepili še naslove in znamke ter naklado srečno odpremili do sedmih zjutraj. Pozneje je prišla boljša rotacija ali tiskalni mlin, ki je namlel do 8 tisoč na uro. Tedaj je bila naklada odpremljena do štirih zjutraj.

V novejšem času pa imamo rotacijo ali velebrzotisnik, ki namelje do 15 tisoč na uro. Ako ulijemo dvojne plošče, dobimo 30 tisoč iztisov na uro, ako pa odlijemo strani po štirikrat, nam vrže velebrzina kolesja do 60 tisoč na uro. To je torej ogromen tehnični napredek, po katerem zamore dnevnik čudeže doseči. Tu vidimo čudežno kolesje, ki se giblje kakor živo; tu vidimo tako rekoč srce in trup in pljuča tega ogromnega stvora, ki dela in misli z železnimi možgani.

Ogromni zvitek papirja se naglo odvija. Neskončna bela rjuha se vleče skozi valjarje in valje, skozi vtis stereotipnih plošč mimo železnega zobovja na sekalnike; od tu šine naglo skozi zgibalnike — in popolnoma dovršen in zganjen časopis poprime prenosnik. Ta se vleče kakor dolga veriga pod stropom pa sproti prenaša dotiskane časopise, ki se v velikih množinah usipljejo v ekspedit in se gredajo na pripravljene mize.

Od dveh popoldne do osmih zvečer ga stavi pet stavnih strojev. Potem ga odstranjujejo, stereotipirajo in ulivajo plošče. Ob pol enajstih ali že prej ga že usiplje velebrzotisnik v ekspedit na veliko mizo. Tu še gorkega popadejo kolporterji ali raznašalci, ki se razsujejo z njim po mestu. Prične se prava dirka po ulicah, od gostilne do gostilne, iz kavarne v kavarno. Kdor prej pride — prej žanje. Raznašalci tekmujejo, kdo bo prej, dirkajo moški in ženske, stari prehitevajo mlade, mladi prekrščavajo stare. — »Slovenec!« — »Jutro!« — »Jutro!« — »Slovenec!« — »Toti list!« — »Posebna izdaja!«

Nikakih razprtij ni med raznašalci, najsí je list ta ali ta, ker kruh je kruh. Nekateri imajo celo po dva ali tri razna naziranja in z nikomer se ne prerekajo. Dirkajo od lokala do lokala, in se borijo sredi noči za tiste bore belice, 25 par od prodanega lista.

Medtem pa oddaja ekspedit naklado na kolodvorsko pošto in — prvi vlaki jo že vozijo v svet. Naklade naših dnevnikov so skromne: do 20 tisoč dnevno, do 30 tisoč ob nedeljah. To je v primeri z drugimi narodi sicer malo, a vendar dosti, prav za prav zelo veliko v sorazmerju z našim malim narodom.

Ako pogledamo malce po svetu, dobimo sicer močnejše naklade, a seveda tudi številčno močnejše narode. Beograjske »Politike« se tiska dnevno nad 100 tisoč, češki dnevnik imajo do 200 tisoč naklade. Odprava teh se vrši približno tako kakor pri nas, le vse v večjem obsegu.

Nemški dnevnik imajo do 600 tisoč naklade, potem pridejo svetovni velelisti, kakor angleški »Times« in francoski »Temps«, ki imata približno po 800 tisoč naročnikov. Močnejši po nakladi so pariški dnevnik senzacija: »Mali Parižan« ima poldrugi milijon dnevne naklade, »Paris Soir« celo 2 milijona. Tu je v tiskarne speljana železnica, ki razpelje vagone po državi. Po nakladi najmočnejši so pa ameriški listi. »Newyork Herald Tribuna« ima na primer 3 milijone naklade na dan. To je po nakladi najmočnejši list na svetu. Potem pride »Chicago Tribune«, ki nima dosti manj. Tu dela ekspedit večinoma z avtokari, ki razvažajo liste po ogromnih vele mestih in jih razpečavajo večinoma po cestni kolportaži. List je poceni, pol dinarja, skoro vsak drugi človek ga kupi. Danes ni kulturnega človeka, ki bi ne čital časopisa.

Umetnost je spraviti take ogromne množine v svet, toda umetnost je tudi take množine natisniti. Tu ne zaleže seveda ena sama rotacija nič, tu melje po 20 do 40 rotacij noč in dan. To so ogromni moderni velemlini, ki meljejo resnico in meljejo zlo... Kajti tisk sicer človeštvo kulturno dviga, a mnogokrat podžiga tudi na vojne in prinaša narodom nesrečo. Toda spričo tega ne bo še zlepa opešal, prej se bo še dvigal in dvigal.

Mati žaluje nad mrtvim detetom

Lojze Zupanc

„Halo, tu Županova jama!“

Težko si je predstavljati lepši kotichek naše zemlje, ki bi bil po svoji prirodni lepoti in zgodovinski povezanosti s preteklostjo slovenskega kmetskega ljudstva mikavnejši od zasanjane okolice Županove jame. Po lepi cesti je iz Grosupljega skozi Ponovo vas do Županove jame komaj uro hoda. Ob nedeljah in praznikih je jama odprta ves dan, zlasti v toplih dneh od zgodnje pomladi tja do pozne jeseni. Ob delavnikih pa se je treba prej zgledati pri županu g. Permetu v Ponovi vasi, kjer boste dobili spremljevalca v jamo.

Naš moderni Valvasor, potopisec g. Rudolf Badjura, piše v svoji leta 1930. izišli knjižici »Sto izletov« tudi o Županovi jami. »Kakor že omenjeno,« piše med drugim, »je 20 m nižje pod vhodom v Županovo jamo druga, že prej znana Ledenica. Skozi prosti, romantični, na Križno jamo spominjajoči vhod pridemo takoj v Veliko dvorano. Iz zgornjega rova Ledenice nameravajo prebiti ozek rov, ki bi spajal Ledenico z Županovo jamo. Načrt, ki ga pozdravljamo z željo, da bi bil čimprej izvršen, da bo mogoče hkrati ogledati obe jami«...

Tej Badjurovi želji je danes že ustrezeno. Od takrat pa do danes je jamsko društvo iz Ponove vasi ta načrt že tudi izvedlo in vodi sedaj novi vhod v jamo

prav za prav neposredno v prvo dvorano Ledenice in nič več v Srednjo dvorano kakor prej.

Toda preden preidem k podrobnemu opisu jame, naj na kratko omenim, da je jamo prvi odkril 26. maja 1926. leta g. Josip Perme, župan občine Št. Jurij pri Grosupljem in se zato po njem imenuje »Županova jama«. Če si boste kdaj to jamo le ogledali, zaprosite g. župana, naj vam da na vpogled knjigo s podpisi posetnikov jame, v kateri on sam opisuje to najdbo in vse prve težave in priprave za plezanje v neznano jamo. Ker se nihče ni upal prvi spustiti v neznani podzemeljski svet, se je on sam privezal na vrv, po kateri so ga spustili v temo kraških krasot. Potujmo zdaj za njim in oglejmo si to pravljico iz podzemlja...

Ledenica je ogromen prostor z zamreženim vhodom. Mraz, ki veje od vlažnih sten, ji je vzdal to ime. Na desno stran, 20 m od vhoda vam pokaže spremljevalec na željo luknjo, ki se nalik ozkemu dimniku dviga proti vrhu obokanega stropa. Malo delj vstran je prekrasna »Kupola« s številnimi figurami ob strani, ki spominjajo na krstne kamne. Od tu pridemo v

Umetni rov, ki so ga postopoma gradili sedem let. Ker nas ta prostor s svojo utesnjenostjo ne more zadovoljiti, smo za kratko, neprijetno razočaranje obilo poplačani z vstopom v

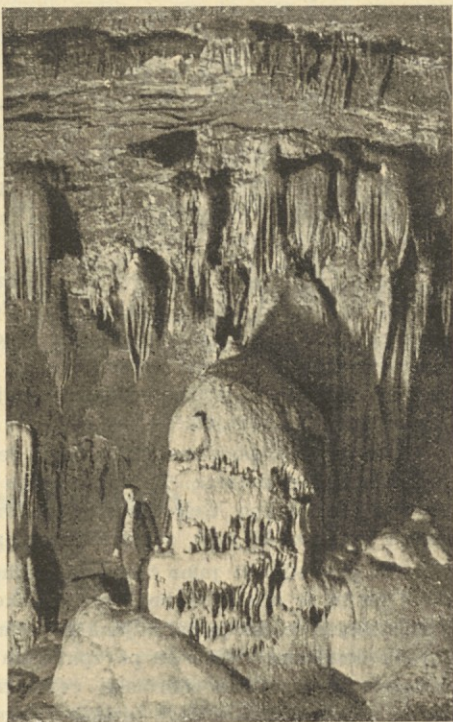
Srebrno dvorano, kjer so kapniki majhni kakor igračke. Izredno mnogo stalaktitov in stalagmitov ustvarja nove krasote bodočim kapniškim rodovom... Majčkene kapniki v Srebrni dvorani, so vselej živahen predmet bujne domišljije obiskovalcev Županove jame. Nič čudnega! »Viseča goska«, »Pasja glava« in »Kotanja z vodo«, ki je obdana od samih igračkastih kapnikov in ki tvori nekakšno pravljico jezerce v tem bajnem svetu, vse to sili popotnika v podzemeljski svet, da bi kar sedel med kapnike na rob samega jezercja in napisal pravljico o vili Jezerki (ki se je spremenila v kamenito gosko in ki visi na stropu nad jezercem) in o palčkih, ki jih je grda copernica Škrba-baba uklela v stalagmitiče...

Pojdimo dalje, četudi se težko ločimo od tega prekrasnega koticčka Županove jame. Iz Srebrne dvorane pridemo v

Srednjo dvorano, ki ima v stropu luknjo, pokrito z rešetko. Še pred ureditvijo vhoda v Ledenico je bila ta luknja vhod v Županovo jamo. No, tu ni nič kaj posebnega za radovedno oko.

Pot nas vodi dalje v tako zvani

Naravni rov, ki se ponaša s tremi lepimi kapniki ob stranskih stenah. Med najlepšimi sta »Dva svečnika«. Pojdimo dalje v

Kapniki — krasota Županove jame

Glavno dvorano. Tu se čudesa podzemlja kar vrste, da ne veš, kam bi najprej uprl svoj presenečeni pogled. Takoj ob vhodu v to dvorano so »Orgle«. Le potrkajte s členki prstov nanje! Zapele vam bodo kakor bronasti zvon v ubranem akordu. Na desno od njih visi iz stropa »Srce s koščkom pljuč«. Dalje na levi opazite prelepo delo narave: »Ovčke s pastircem«, izrazito »Človeško roko s prsti«, »Zastor«, »Kapelico«, »Šal«, »Kaktus«. Med večje kapniške tvorbe pa spadajo v tej dvorani »Županov kapnik«, »Spomenik neznanemu junaku« in »Briljantni steber«. V ozadju pa vso to krasoto posrečeno zaključuje »Kalvarija« s številnimi malimi stalagmiti na pridvižnem prostoru.

Stopimo v poslednji, sedmi prostor, v svet žive pravljice, v

Malo dvorano, ki ima takisto številne kapnike. Med največje in najlepše spadata pač »Altar« in »Krstni kamen«, za katerim teče **pitna voda!** Tu je na meter visokem kamenitnem, naravnem odru prekrasen naravni relief »Kralja Matjaža« s krono na glavi. Kralj Matjaž kleči, z gorenjim delom života pa je tako globoko sklonjen, da se z obrazom in krono dotika tal. Ko gledaš to pravljčno krasoto, se nehote spomniš na pripovedko o kralju Matjažu, ki okamenel spi pod Peco, pod Krimom — in bogme, tudi pod šentjurskim Taborem — v Županovi jami. Le s to razliko, da pod Peco in pod Krimom kralj Matjaž sedi za mizo in dremlje, čakajoč junaka, ki bo potegnil njegov težki meč iz nožnice, dočim v Županovi jami kleči in skriva svoj obraz pred radovednimi pogledi obiskovalcev, ki ga najbrže motijo v njegovem skrivališču, kajti njegov čas še ni prišel...!

Zadnji kotichek v Županovi jami je ozek predor, ki pelje v »**Veliko dvorano**«, katero so odkrili šele 7. marca 1937. Jamsko društvo je preiskalo tudi ta, do lanskega leta še neznani prostor ter ga odprlo in razširilo, da je dostopen vsem radovednežem. Le recite spremljevalcu, naj se vstopi k predoru, ki vodi v to zadnjo odprtino in prižge vžgalico! Pojav, ki ga boste opazili, vas bo navdal z resničnim začudenjem! — — —

Ves ta širni podzemeljski prostor je oskrbljen z električno razsvetljavo, ki je stala težke denarce. Že zaradi tega zasluži jama, da si jo ogledamo in s skromno vstopnino treh dinarjev podpremo plemenito delo ponovskega jamskega društva, ki nam odkriva lepote našega kraškega podzemeljskega sveta.

Na povratku iz jame boste za majhen denar postreženi z jedačo in pijačo. Tudi na to so mislili skrbni člani jamskega društva, ko so pred sam vhod jame postavili hišico, ki je oskrbljena z vsem, kar vam lačni želodec pozeži.

Po kratkem odihlu se povzpnete na pet minut oddaljeni hribček **Tabor**, na katerem je zgrajena starinska cerkva z utrbami. Nehote boste pomislili, da bi našim dedom v času turških vpadov v slovenske dežele pač ne bilo treba doprinesei tolikšno žrtev z gradnjo te utrjene srednjeveške postojanke, če bi že takrat imeli župana, ki bi jim odkril bližnjo podzemeljsko jamo, kamor bi se lahko brez skrbi zatekli in skrili pred turškimi vpadniki...

Ni še tako dolgo tega, ko sem peljal svoje šolarčke v Županovo jamo. Vstopnina treh dinarjev za osebo se je vsem zdela malce previsoka. Tudi meni. Kmalu bi zagodrnjal, kajti mojim kmetskimi šolarčkom so trije dinarji pomenili že celo premoženje. V današnjih težkih časih to pač lahko rečemo. Ko pa smo se vrnili iz jame, mi je najrevnejši šolarček dejal: »Eh, gospod učitelj, če bi pa prej vedel, kako krasna je Županova jama, bi se ne pomišljal dati tudi 'kovača' za vstopnino...«

Kako prav je povedal!

Pretežni del naše domovine spada h kraškemu svetu. Tudi Županova jama je kraška posebnost, in številni kapniki v njej so naravne priče, kakšne pre-

krasne tvorbe je v svojem počasnem, večstoletnem, da, večtisočletnem nenehnem delu ustvarila narava. In apnenec in voda sta ji bila pri tem delu največja pomočnika.

Mnogo takšnih jam je že poznanih v kraških predelih naše domovine, mnoge pa radovedni človek, ki se je posvetil jamarskemu športu, odkriva še v najnovejšem času; in gotovo bo to vneto iskanje jamarjev trajalo vse dotlej, dokler bo na zemlji živel človeški rod...

V šoli vam vaši učitelji pri spoznavanju prirode povedo mnogo lepega in poučnega o apnencu, o tej kamenini, ki je je vprav v naši državi toliko, da jo hribino imenujemo, ker tvori cela gorovja! Da, marmor in vse njegove krasne umetne tvorbe, ki so nastale izpod dleta naših večših kiparjev-umetnikov, dalje apno, brez katerega bi bila gradnja stavb nemogoča, pa apno kot umetno gnojilo za težko zemljo in končno cestni šoder, s katerim v jesenskih deževnih dneh naši marljivi cestarji posipajo razorane ceste... vse to nam daje apnenec! Toda najlepše tvorbe ustvarja pač narava sama! Saj je ni lepše pravlјice, kakor gledati podzemelske tvorbe in se v mislih pogovarjati s pravlјičnimi kamenitimi junaki, škrti, vilami, račkami, zajčki in čudežnimi možički, ki jih sestavljajo številni kapniki v podzemlju kraškega sveta!

In ko boste ugibali, dragi Razorovci, kam boste za letošnji majniški izlet poromali, prosite g. učitelja, naj vas povede v Županovo jamo. Tamkaj boste v družbi pravlјičnih podzemelskih tvorb, ki so jih v tišini gradila tisočletja, šele uvideli, kako drobno in malopomembno je vse naše pehanje v kratkem človeškem življenju in kako smešne so vse preklarije in razprtije, ki jih uganjamo iz dneva v dan. V takšnem spoznanju se boste srečni in zadovoljni povrnili s prekrasnega izleta — iz pravlјice — v pusto in tegobno vsakdanjost. Gotovo z okrepljeno ljubeznijo do narave, ki je zmerom bila in bo ostala naša prva in najdobrotljivejša učiteljica.

Albin Zavrl

Osvojitev Kostela

(1579)

Ilustriral Tine Kos

Kot blisk se je raznesla vest, da so Turki po petdnevnem obleganju strli odpor Metličanov in zavzeli mesto. Po vseh hišah so se razlile divjaške tolpe, plenile, morale in požigale. Morje plamenov je zagospodarilo nad cvetočim mestecem, ki se je zrušilo v pepel in ostalo pusto in zapuščeno. Turki pa so odgnali trume jetnikov v temno bodočnost. Preplašeni begunci iz Hrvatske in Bele krajine so se poskrili v gozdove, težko dostopne soteske, kamor turška konjenica ne bo mogla prodreti, ali pa so se zatekli v utrjena mesta in gradove, kjer so se jih pa branili, ker so za skromne živežne zaloge imeli sami jedcev dovolj.

Nad deročo Kolpo se dviga strm hrib. Sredi pobočja se razprostira prijazen trg. Njegove hiše in hišice mežikajo v sonce. Trg varuje močno zidovje, ki se zdi, da je zrastle iz strmega in skalovitega pobočja. Tržani lahko mirno spe, kajti take trdnjave, ki jo je priroda sama ustvarila, ne osvoji noben sovražnik. Prav z vrha hriba, do katerega vodi strma pot iz trga, se ozira po dolini močno grajsko zidovje, kakor bi varovalo trg in hrib. To je starodavni Kostel ob Kolpi.

Tistega dne, ko je pogorela razrušena Metlika, je došel glas o groznem razdejanju tudi v Kostel. Zašumelo je kakor v mravljišču. Tržani so se z vso

naglico začeli pripravljati na obrambo. V stolpih obrambnega zidu so se namestile straže, ki so pazljivo motrile okolico. Tudi obzidje je oživel; branilci so donášali streliva in kamenja. Ob vznožju obzidja so postavili kotle s smolo in kupičili kurivo. Na raznih krajih so razmestili velike posode z vodo in pripravili vedrice in škafe, da bi vsak požar že v kali lahko zadušili. Povsod so se zbirale gruče oborožencev. V cerkev pa so se zatele žene z otroki in starci, da poprosijo Zaščitnika, naj jih obvaruje nesreče. Tam gori v linah grajskega zidu so se pokazala žrela topov in grozeče zrla v tiho pokrajino.

Sonce se je že bližalo zatonu, ko zapazi straža v stolpu gručo ljudi, ki hite na vso moč proti Kostelu. Neprestano se ozirajo, kot bi se bali zasledovalcev. Dospejo do vrat. Neučakano prično nabijati nanje, kot bi se jim silno mudilo.

Stražar se skloni skozi lino in vpraša: »Kdo ste?« »Ubogi Hrvatje smo, ki so nam Turki požgali domove, pobili in odvedli naše žene in otroke in oropali živino.«

Med tem besedovanjem je prišel župan, ki so ga bili hitro poklicali.

Župan se posvetuje z nekaterimi možmi. Slednjič sklenejo, da se usmilijo ubogih preganjancev. Težka vrata zaškripljejo v zarjavelih tečajih in begunci vstopijo. Bela obleka jih izdaja za Hrvate. Iz zarastlih obrazov se v čudnem

ognju blešče oči, ki pa so skromno uprte v tla. Eni nosijo svežnje z živem, drugi vsakovrstno orodje, ki so ga v veliki zmedi odnesli, ne vedoč, čemu jim bo služilo. Tretji zopet drže v rokah v cunje povite dojenčke, ki obupno vrešče. Najprej se oglasi okoli stoječim ženam v prsih materinsko srce, da jim ob tem pogledu stopijo solze v oči. Brž odhite domov in se takoj zopet vračajo z mlekom. Skoraj s silo odvzamejo mozem drobne kričalice in hlastno cmokanje kmalu priča, da so zadele pravo.

Med tem se je stemnilo. Pod obzidjem zagore ognji, kajti noči so hladne. Gruča beguncev se je utaborila kar pri vratih. Posedli so po tleh in se odeli z odejami ter plašči, ki so jih nosili s seboj. Hvaležno so odklonili drva in hrane, češ da nočejo izrabljati gostoljubja ter da imajo za prvo silo dovolj živeža za vse.

Gruče oboroženih tržanov so se polagoma razšle na domove z mirno zavestjo, da nad trgom budno čujejo straže, ki jih bodo z rogom pozvale, čim bi se bližal sovražnik. V vsakem stolpu sta stala po dva stražnika ter napenjala vid in sluh v gluho noč. Nobenega glasu ni več. Ves Kostel je objela mirna, spokojna noč. Le brleče lučke v trških hišah so pričale, da ljudje še ne počivajo, temveč čakajo...

Doslej negibna gruča beguncev je nenadoma oživila. Naglo šepetaje so staknili glave. Nato so se trije dvignili; stisnjeni v senco zidovja so se odplazili neslišno kot panterji. Eden je odšel na levo ob obzidju, drugi na desno, tretji pa tesno ob hišah po ulici, ki je vodila v notranjost trga. Kmalu so se vrnili.

»Vse v redu, nikjer žive duše!« »Razen straž v stolpih!« »S temi štirimi v obeh krilnih stolpih bomo takoj gotovi; drugi nas ne ovirajo.« »Kdaj gremo na posel?« »Ko se trikrat oglasi sova. V vsak stolp gredo štirje, ki bodo brž opravili. Nato odpremo vrata, da morejo naše čete čimprej v trdnjavo. Najprej po-

grabite obzidne lestve in jih prislonite tja gori h grajskemu obzidju. To je vaš posel; vse drugo bodo opravili naši vrli janičarji. Najprej grad, potem nam tudi trg več ne uide. Zdaj poznate svojo nalogo; izvršite jo kar najhitreje in v največji tišini.»

Gruča se je potuhnila, kot bi trdno spala, kajti tam onostran ogla so se začuli koraki in glasna govorica. Izmenjavale so se straže.

Zunaj se je oglasila sova.

Gruča »Hrvatov« je oživila. Sicer so ostali na tleh, toda neka nemirna napetost jih je prevzela. Zopet je zaskovikalo in še enkrat. Kot blisk so planili preoblečeni vohuni kvišku. Iz ohlapnih oblek so potegnili krive handžarje in po štirje in štirje so vdrli v oba krilna stolpa. Kmalu so se spet vrnili; njihovi noži so bili krvavi... Eden izmed njih je zaskovikal. Kmalu se je zunaj vrat začul šum, topotanje množice nog, lahen žvenket jekla. Zdaj se je sova spet zunaj oglasila. Naglo so se lotili vrat. Zahreščala in zacvilila so spet, toda to sedaj ni moglo več škodovati. Težki krili sta se odprli in v trdnjavo se je vsula množica Turkov.

Odslej je šlo vse po načrtu. Nekaj smrtnih krikov se je oglasilo doli od grajskega obzidja. Kmalu so buknili plameni iz grajskih streh. Sem doli pa so prihajale gruče težko s plenom natvorjenih Turkov.

Lahko si predstavljamo nemilo presenečenje tržanov, ko so tudi v njihove hiše začeli vdirati strašni sovražniki. Marsikateri se je skušal braniti, toda kmalu je padel meč iz onemogle roke. Turki so vlačili plen in ujetnike na cesto, ki je vodila iz trga. Kmalu so zagorele tudi trške hiše in vsa okolica je bila žarko razsvetljena.

Med plenilci so zagledali ujeti tržani tudi siromašne »hrvatske begunce« in na mah jim je postalo vse jasno.

Nekaj pogumnih mož ni izgubilo razsodnosti. Ko so Turki vlačili iz hiš plen in ujetnike, so se potuhnili, da je vsakdo mislil, da so mrtvi. Pri tem so seveda odnesli marsikatero brco Turkov, ki so se ob nje spotikali. Ko so se plenilci oddaljili, so se počasi splazili proti obzidju in se s pomočjo vrvi, ki so bile v hipu pri rokah, spustili preko zidu tam, kjer je tesno ob njem rastlo grmovje. Tako se jim je posrečilo, da so neopaženo ušli. Ko se tako plazijo po strmem pobočju navzdol, zapazijo tri osedlane turške konje. Gledajo za jezdec, a teh ni nikjer. Brž se sporazumejo, da je treba nujno obvestiti vse bližnje gradove in mesta na Kranjskem in Hrvaškem. Že šinejo trije v sedla in zdrviyo vsak na svojo stran. Ostali se napotijo peš, da dosežejo čimprej najbližje gradove.

Kmalu nato že bukne plamen iz prve grmade; njej sledi druga za drugo in ljudstvo ve, da je sovražnik v deželi. Kmetje beže s hrano in živino v gozdove, gradovi in mesta se pripravljajo na obrambo.

V teku dneva se javijo begunci iz Kostela po bližnjih gradovih in mestih. Graščaki se brž sporazumejo, da je treba Turke napasti, ko se bodo najmanj nadejali. Zbere se majhna, a hrabra in dobro oborožena četa, ki pa ne sledi razbojnikom, temveč jih sklene počakati tam, kjer napada ne bodo niti pričakovali. Urno prekoračijo Kolpo ter se združijo še s četami hrvaških graščakov, ki so tudi že bili obveščeni o drznem napadu na Kostel. Ker dobro poznajo pot, po kateri so se turške drhali navadno vračale iz Bele krajine, napravijo zasedo v soteski pri Topoloviću.

Na višino, od koder je lep pogled daleč naokoli, postavijo straže, ob obeh straneh soteske pa se razmesti slovensko-hrvatska vojska. Šele tretji dan ugleda straža od daleč prihajajoče Turke. Videlo se je, da se počutijo popolnoma varne, kajti razposlali niso nobenih izvidnic.

Brezskrbno pridejo plenilci, težko obloženi s plenom, do soteske. Sredi čete koraka več sto bednih ujetnikov, ki gredo strašni bodočnosti nasproti. Trudni so, da komaj vlačijo noge za seboj, in najbrže tudi lačni. Neprestano padajo udarci bičev po njih ubogih hrbtih. Zadnji Turek je zajezdil v sotesko. Tedaj se začuje glasno povelje. Izza dreves, skal in grmov planejo ogorčeni Slovenci in Hrvati. Turki so presenečeni, da niti ne mislijo na obrambo. Zato ne traja dolgo, da se zvrne tudi zadnji s preklano lobanjo s konja, kajti napadalci ne poznajo usmiljenja.

Ujetniki sprva niti ne razumejo, kaj se je zgodilo in stoje kot okameneli. Ko spoznajo, da so spet svobodni, popadajo na kolena in tihe solze veselja močijo njih bleda in upadla lica.

O kolonijah

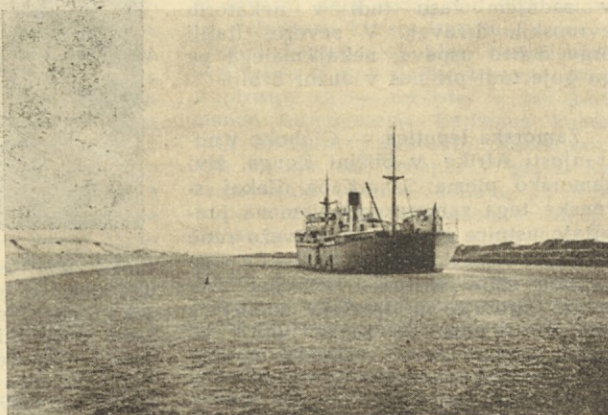
Velike države kot so Anglija, Francija, Italija, Združene države severne Amerike in še nekatere druge, imajo kolonije, t. j. ozemlja, ki so podrejena osrednji ali kot tudi pravimo — matični državi. Največ kolonij na svetu ima Anglija. Pod njenim vodstvom je ena cela celina — Avstralija, dalje skoraj polovica Afrike, v Aziji pa Indija, ki je po svojih naravnih bogastvih nazvana — »Indija Koromandija«. Razmeroma majhno otočje na skrajnem zapadu Evrope stoji na čelu ogromnih površin zemeljske oble. — Na skrajnem azijskem vzhodu pa je drugo, prav tako majhno otočje — Japonska. Tudi tu prebivajo ljudje, ki so si s svojo močjo pridobili kolonije. Te kolonije so prav tako mnogo večje kot sama matična država. Saj se njihova državna zastava vije po prostranih pokrajinah Koreje, Mandžurije, nad »vratmi Azije«, pristaniščem Sanghajem in globoko v ozemlju Kitajcev. Ameriške združene države so razširile svojo kolonialno posest predvsem na ameriški jug nad različnimi plemeni črne in rdeče rase. Italija gradi svoj kolonialni imperij na Sredozemskem morju, t. j. na njegovi afriški strani. Skozi prostrane vroče puščave in v snežne planine Abesinije prodirajo italijanske čete s tanki in topovi, nad njimi pa krožijo italijanska letala.

Zakaj imajo velike države kolonije? Kolonije so bogate. V njih je mnogo neizčrpnih naravnih zakladov. V francoski koloniji Alžir je zlato in premog, v angleški Indiji so diamanti, prostrana plodna polja riža, sladkornega trsa in drugih poljedelskih rastlin. Na plantažah južnoazijskih otokov — Bornea, Sumatre in Jave — pridobivajo ogromne količine kave in se razprostirajo nepregledne plantaže kavčukovega drevesa. Sok tega drevesa se uporablja za izdelavo gumija. Gumij pa je neobhoden pri avtomobilih, kolesih, letalih, v zdravilstvu itd. Po pašnikih angleške Avstralije se pasejo milijoni ovac, s katerimi zalagajo angleško tržišče. — Poleg tega so kolonije važne tudi iz strateških razlogov, t. j. za slučaj vojne. Če ima kaka osrednja država kolonialno posest na važnem mednarodnem prometnem križišču, lahko odtod resno ogroža svoje nasprotnike. Tako imajo Angleži v svojih rokah večino najvažnejših morskih ožin kot je Gibraltar, Aden itd. Oni sicer pravijo, da jim služijo te postojanke samo za »nakladanje ladij s premogom«, v resnici pa je stvar drugačna. V vojni lahko oni te ožine za tuje ladje zapro in tako onemogočijo nasprotniku neobhodne zveze. Če bi na primer v italijansko-abesinski vojni leta 1936. lastniki sueškega

prekopa in Gibraltarja zaprli ta dva izhoda iz Sredozemskega morja, potem bi Italija izgubila najcenejšo in najbolj naravno zvezo s svojo armado v Abesiniji. Njena zmaga bi bila postavljena na kocko.

Velike države se med sabo borijo, katera bo imela več kolonij. Odtod izvirajo velika nesoglasja med temi državami. Vsaka hoče kolonije, kolonij pa je premalo za vse. Višek tega boja so vojne med osrednjimi državami. Pred nekaj leti smo bili

priča vojni v Južni Ameriki. Dve mali državi sta se trdovratno in dolgotrajno borili druga proti drugi. Za kaj je šlo? Na njunem ozemlju so bogati vrelci petroleja. In te vrelce sta hoteli tako Anglija kot Združene države severne Amerike. Ker so pa vrelci le eni, je Anglija podprla eno državo, Amerika pa drugo. Po večletnih bojih so bili spori rešeni. Nekateri

Pogled na Sueški prekop

so mnenja, da gre sploh pri večini vojn za petrolej. Tudi v svetovni vojni je bil petrolej velikega pomena. V Perziji so bogata ležišča petroleja. Po njem je z južne strani segala Anglija, s severne pa Nemčija. Nad petrolejskimi vrelci so se njune koristi zelo občutljivo križale. Po svetovni vojni so ti vrelci pripadli Angliji, in sicer velikemu koncernu Persian Oil Company. Poleg petroleja je predmet mednarodnih sporov kavčuk, železo in premog.

Male države seveda nimajo kolonij. One žive le v okviru svojega lastnega narodnega gospodarstva.

DROBNE ZANIMIVOSTI

Izraba sile. — Izraba sile je v tehniki najvažnejše vprašanje. V parnih lokomotivah gori premog, da segreje vodo do vrelišča. Para goni nato bate in kolesa. Toda pri tem postopku se izgubi kar 90% kemične energije, ki je v premogu, tako da izrabi lokomotiva le 10% sile, ki je sicer v premogu nakopičena. Eksplozivni motor avtomobilov in aeroplanov je zgrajen bolj ekonomično. Kajti tu deluje plin direktno na bate in energija goriva, v tem slučaju bencina oziroma nafte, se izrabi do 20%. Energija, ki je nakopičena v človeškem telesu, to se pravi v naših mišicah, deluje s 33% izrabo. Energija galvanskega člana pa je izrabljena do 90%.

O rižu. — Riž je v Aziji najvažnejša hrana. Ena tretjina vseh ljudi na zemlji se hrani z rižem. Kateri narod je prvi pričel gojiti riž, ne vemo. Najbrže pa narodi v Indiji. Na Kitajsko so prinesli riž okoli leta 2822. pred Kr. Kmalu so ga pričeli gojiti tudi na Japonskem in na Javi. Pri rižu razlikujemo dve poglavitni vrsti rastline, prva je tako zvani močvirni riž, druga pa gorski riž. Riž zahteva podnebje, v katerem je vsaj 5 do 6 mesecev vztrajno do 20 stopinj toplote. Vse vrste riža pa uspevajo le pod vplivom silne moče. Močvirni riž sadijo kar pod vodo. Zato so potrebne pač velike ravnine ali pa ozemlje, ki se da s pregradami tako zamejiti, da

lahko umetno napeljejo v kotanje vodo. Posebno znani so riževi nasadi na Filipinskih otokih. Nasadi so zgrajeni po hribu v terasah in vsaka terasa je z nasipi izdelana tako, da tvori majhno jezerce. Tu uspeva gorski riž, ki pa ne donaša tolikšne žetve kakor močvirni riž. Riž pa poskušajo gojiti v zadnjem času tudi v nekaterih evropskih državah. V severni Italiji prav dobro uspeva, nekaj malega pa ga goje tudi pri nas v Južni Srbiji.

*

Zamorska lepota. — Globoko v notranjosti Afrike, v bližini Konga, živi zamorsko pleme Saba-Kaba. Zakaj si ženske tega zamorskega plemena prevrtajo ustnice in vlagajo v svežo rano lesene ploščice, nam ni znano. Ko so deklice stare štirinajst let, jim prevrtajo zgornjo in spodnjo ustnico z ostrim kamnom. Da se te luknje ne zacelijo, jim sprva vtaknejo v rane slamnate bilke, pozneje pa vedno večje lesene paličice. Tako nastane vedno

večja luknja. Končno vtaknejo v te strašne rane lesene ploščice, in čim večja je taka ploščica — bolj je imenitno. Te ploščice dosežejo včasih pre-

mer 32 cm. Seveda velja ta velikost le za spodnjo ustnico. Te ploščice so tako težke, da jih morajo vedno z roko podpirati. Kako težko govore in jedo te ženske, si lahko mislite. Može tega plemena si takšnih norih lepoticen je ne privoščijo.

NAŠE GOSPODARSTVO

V sladkem kraljestvu. — Odhod! In zažvižgal je vlak, se premaknil in zdrvel po Savski dolini, da je naša bela Ljubljana skoro ostala za menoj. Čez dobri dve uri in pol sem izstopil v Zagrebu in pet minut potem sem sedel v čakalnici tovarne keksov in različnih kolačev V. Bizjaka v prijetnem razgovoru z ravnateljem tovarne g. Peternelom. Med pogovorom sem metal oči po rožnatih zavitkih take in take oblike in požiral prijeten vonj svežega sladkega peciva. Gospod Vili Bizjak, lastnik tvornice, je bil trenutno zadržan, pa se je prav kmalu pokazal na vratih ves nasmejan in priščno sva si segla v roke. Moj opravek je bil kmalu opravljen, pa sem poprosil gospoda šefa, da bi me ljubезnjivo popeljal po tovarniških prostorih. Obhod tovarne traja nad dve uri in več kot dve uri obiskovalec ne pride iz začudenja in strmenja nad čudeži, ki se gode v edinstvenem kraljestvu sladkih kolačev in keksov. — Pred svetovno vojno se nam Slovencem in Hrvatom o kaki samostojni industriji, ki bi tekla z našim denarjem in prinašala nam samim glavno korist, še sanjalo ni, kaj šele, da bi jo v resnici imeli. Mi smo bili pri industriji v naših krajih samo toliko

deležni njenih dobrot, kolikor jih more biti deležen zadnji delavec in pometač po tovarnah. Mojstri, predelavci, ravnatelji, to so bili sami tujci in v tuji no je tekla reka dobička, ki jo je popijala naša zemlja in naša kri. Prodajali smo na Dunaj in drugam našo moko, naša jajca, naše sadje, pa smo potem kupovali nazaj razne sladkarije za drag denar, dobiček pa je ostajal izven našega naroda. Bili smo narodberačev. Z državno osamosvojitvijo pa je prišla v naglih korakih tudi delna gospodarska osamosvojitev, ki nam prinaša neizmernih koristi. Kmet prodaja svoje pridelke domačemu podjetniku, ki jih predela z domačimi rokami, naš kupec pa jih more kupovati po zmerni ceni v prepričanju, da so prav tako dobri, če ne še dosti boljše od tujih. — Številke so za človeški rod velika nadloga, pa se brez njih ne da shajati. Ker mora biti ta reč opravljena, naj povem takoj v začetku, da porabi tvornica keksov V. Bizjak in drug v Zagrebu dnevno povprečno 4000 jajc, v 250 delovnih dneh torej nad 1.000.000. Najboljša štajerska kokoš znese letno okroglo 200 jajc, pa izračunaj, koliko kokoši mora nositi jajca samo za Bizjakovo tovarno. Brez mleka ni močnatih jedi.

Tovarna porabi na leto samo 190.000 l mleka. Naša navadna krava da na leto okroglo 3000 l mleka. In če povem, da porabi tovarna na leto poleg mleka še 15.000 kg surovega masla, potem si zopet lahko izračunaš, koliko mora biti krav samo za Bizjakovo tovarno. Medu potroši tovarna letno nad 26.000 kg in moke nad 700.000 kg. Če si predočimo te številke, potem je skoro odveč, da bi človek še poudaril, koliko porabi tovarna poleg tega še drv, plina, sladkorja, čokolade in drugih pridelkov, ki jih kupuje naravnost od našega kmeta in pridelovalca. — Med pogovorom o uporabi kmetijskih pridelkov sva lepo prehodila ogromna skladišča vseh surovin, ki jih tovarna potrebuje. Če bi bili vi, mladi Ljubljanci in Ljubljanke, z menoj, potem bi skoro gotovo morali poklicati ljubljansko rešilno postajo, ker bi se hotel ta ali oni utopiti v tem ali onem sodu medu, kreme, mezge, sadja, čokolade ali česa drugega. — »Veš, jaz uporabljam izključno kmetijske pridelke,« mi je razlagal prijatelj g. Bizjak. »Kar je šlo od nas pred vojno na Dunaj, v Budimpešto in Prago, to ostaja danes doma in je čisto razumljivo, da so radi tega nastale nove cene, ki so za nas dosti bolj ugodne. Smo v tistem srečnem položaju, da proizvajamo svoje izdelke prav na tistem mestu, kjer dobivamo vse surovine. Proizvodnja keksov je v zadnjem času zelo napredovala. Iz inozemstva sem dobil stroje, ki nam omogočajo, da delamo hitro, poceni in izredno točno. Moj cilj je, da naš proizvod ne dobi lica tovarniškega izdelka, temveč da je na las podoben izdelkom naše navadne domače kuhinje in v tem leži tajnost mojega uspeha. — »Kar se pa tiče 'Slatinskega prepečenca', je nadaljeval moj razlagovalec, »ki ga izdelujemo tu v Zagrebu, te moram pa prav posebej opozoriti na dejstvo, da sta v vsej Evropi samo dve tovarni, ki izdelujeta take prepečenke in sicer ona v Karlovih Varih in pa moja v Zagrebu. Človek ne bi mogel verjeti, kako težko se dobi kvaliteta pravega prepečenca, ki ne sme biti izdelan z nikakim pomožnim sredstvom, ki bi pustilo testo vzhajati in vendar so naši prepečenci krasno vzdignjeni. Ne uporabljamo niti kvasa, niti jedilne sode, niti kaj drugega, kar bi bilo nezdravo za bolnike, ki morajo uživati predpisano zdravniško hrano in vendar so prepečenci tako lepo vzhajani, kakor da smo jih napravili s kvasom.« — »Tudi doma izdelujejo gospodinje svoj pre-

pečenec in sicer tako, da še enkrat prepeko navaden bel kruh. Če pa bi gospodinje vedele kako škodljiv je za bolnike, ga ne bi nikdar delale.« — Na moje vprašanje, koliko vrst raznega sladkega peciva delajo v tovarni, sem zvedel, da 250 vrst, pa da ima še vsaka vrsta svoje podvrste. V tovarni dela sedaj nad 300 delavk in delavcev, ki so izvečine doma v okolici Zagreba. — Med kramljanjem sva prišla v srce sladke tovarne, to je v prostor za — recepte. V oči pade menda najbogatejša knjižnica kuharskih knjig v Jugoslaviji. Receptarica ima menda vse recepte v glavi, ker samo tehta, preliva, dodaja, pa ji ni treba niti enkrat pogledati v knjigo. Tu so mešalni stroji na električen pogon, ki v najkrajšem času zmešajo mažo, nadevo, s katero se kuharica muči pri mali meri cele ure. Ta oddelek je tovarniški tresor, kamor sme stopiti le noga vodilnih oseb. Takoj zraven tovarniškega srca je večja mešalnica za bolj navadno testo, te se pa drži že valjalnica, kjer zopet stroji zvaljajo testo v pol metra široke in več metrov dolge ribe, iz katerih sečejo sekalni stroji 250 oblik kolačev, pogačic, keksov in bogsigavedi česa še. Po večnem traku se odvajajo oblike na pekače, odpadlo testo pa se vrača nazaj v valjalnico, da pride zopet ob času pod nož. — Pekači z oblikami kolačev, pogačic, keksov se zlagajo na vozičke, ki se dovajajo k plinskim pečem. Pogača, kolač, keks gredo v peč, pekač nazaj na voz in predno je voz zopet pri sekálnih strojih, so že pogače, kolači in keksi pečeni in jih peči avtomatično bruhajo iz sebe v podložene zaboje. Od tedaj, ko je receptarica odtehtala zmesi, pa do sedaj, ko je pogača, kolač, keks prišel iz peči, ni človeška roka prišla za pogačo, kolač ali keks. — V zavijalnici imajo človeške roke največ opravka; toda niti tu ne prijemljejo izdelkov, vse opravljajo s paličicami ali na kak drug način. V zavijalnici je zopet sistem večnega traku, ki dovaja vsem zavijalkam ob veliki zavijalni mizi hkrati pečene sladkarije in isti trak odnaša že polne škatle na drug konec mize, kjer se vkladajo v zaboje, ki odneso blago po vsej širni Jugoslaviji. — Posebna zanimivost zase je pečenje oblatov in vafelnov. Kdo od naše mladeži si poleti še ni kupil v škernicelj sladoleda? In kdo se je vprašal, kje pa dobi sladoledar toliko škernicelj? Vsi so iz Bizjakove tovarne, ki jih dnevno napravi na

tisoče in tisoče. Kako? Čisto tako kakor peče cerkovnik hostije. Pekač za škarniclje ima več oblik, kalupov, ki so med seboj zvezani z grabenčki, ki se zlivajo v večji lijak. V ta lijak naliva delavka tekoče testo, ki se hkrati razleze v vse škarniclje, pekač se za trenutek potisne v plinsko peč in ducat škarnicljev je pečenih, kakor bi mignil. Prav tako pečejo oblate in vafelne. V tem oddelku je silna vročina. Pozimi jim pride prav, ker jo odvajajo po ceveh v vse tovarniške prostore, da jih greje, poleti pa je seveda ne morejo koristno ujeti, pa jo razganjajo s pihalniki. — Vsi tovarniški prostori so dva metra visoko obloženi s porcelanastimi ploščicami. Zidove stalno umivajo in človek skoro ne verjame, da je v tovarni, čistoča je večja kakor v kakem sanatoriju. Razume se, da imajo delavci in delavke svoje oblačilnice, toda Bizjakove oblačilnice in obednice so nekaj čudovitega. Delavec se počuti v takem prostoru, da je človek in se sam briga povsod za največjo čistočo. Opoldne med odmorom poslušajo v veliki belo pleskani obednici radio, igrajo pri belih mizah šah, aličitajo časopise v komodnih stolicah sedeč. Tovarna Bizjak je menda v Jugoslaviji prva, ki pošlje redno vsako leto na svoj strošek in račun po 40 delavcev na okrevanje k morju. — Skozi velika vrata sva stopila na dvorišče. »Dragi Vili, sedaj mi pa še pokaži skladišče gotovih izdelkov tvoje tovarne, rad bi si naložil v malho kako škatlo peciva,« sem pobaral gospoda Bizjaka. Sedaj sem

pa slišal največjo neverjetnost. Tovarna s 300 delavci nima na skladišču niti škatle keksov. Tovarna dela samo po naročilu, ki se sproti izvršujejo in vsak dan odpošiljajo, tako da dobivajo odjemalci Bizjakove sladkarije tako rekoč naravnost iz — peči. Ker sem prišel v tovarno že po končanem dnevnem delu, nisem mogel dobiti zaželjene količine keksov, ker bi jo moral vsaj pol ure pred koncem dela naročiti. Če to ni čudovito urejeno, potem pa res ne vem, čemu bi se še čudil? — In sedaj še nekaj! Odkod pa je skrivnostni kralj, ki vlada največjemu sladkemu kraljestvu v Jugoslaviji? Domačija sladkega kralja je v Ljubljani. Tam na Poljanah, malo dalje in na nasprotni strani od poljanske gimnazije mu je tekla zibelka. Rojenice so mu ob rojstvu šepetale v uho recepte sladkih kolačev, pogačic, keksov in drugih dobrot. Že v zgodnji mladosti so sloveli Bizjakovi štruklji, ki smo jih takratni študentje prav tako radi otepali kot jih vi danes. Pa ne samo o receptih so mu šepetale rojenice, ne, šepetale so mu tudi o muziki, o klavirju, in vse šepetanje se je uresničilo. Klavirske tipke sipljejo izpod prstov gospoda Bizjaka najčudovitejšo muziko, ki si jo moreš misliti, kakor sipljejo njegove peči najčudovitejše sladkarije, ki ti že vnaprej zganjajo slin v usta. Ali je star? Človek, ki nenehoma ustvarja, ni nikdar star in gospod Bizjak, ker vedno ustvarja, se sploh ne stara, je živahen in mladeniški bolj kakor jaz ali ti

Albin Lajovic.

Zadovoljna mati

Rešitev križanke „Velikonočni prt“

Vodoravno: 1 Salomon, 6 rudnina, 11 as, 12 potok, 14 on, 15 ra, 17 Erika, 18 sa, 19 ime, 21 trd, 22 ant, 24 del, 25 tundra, 28 arkadi, 30 ar, 31 en, 32 par, 34 sa, 35 iz, 36 ol, 37 galeb, 39 no, 41 učenec, 42 koline, 44 Ig, 44 skala, 47 bo, 49 ia, 51 as, 53 ako, 54 ga, 55 ab, 56 blaten, 59 poldne, 61 aga, 62 rak, 64 pol, 65 rac, 66 ne, 68 nuget, 71 le, 72 in, 73 dleto, 74 rt, 76 Nazaret, 77 apoteka.

Navpično: 1 Stritar, 3 ost, 4 opera, 5 nord, 6 roka, 7 ukana, 8 nos, 9 in, 10 analiza, 13 ti, 16 Amur, 18 sedi, 20 en, 21 trn, 23 trs, 24 da, 26 delegat, 27 kal, 29 kanibal, 32 packa, 33 rek, 36 oči, 37 ges, 38 boa, 40 ono, 43 Libanon, 46 akt, 48 abeceda, 50 alge, 52 ser, 54 gol, 55 anal, 57 aa, 58 Nande, 59 potop, 60 dr, 63 kult, 64 peta, 67 Ana, 69 ge, 70 krt, 72 iz, 75 te.

IZID NAGRADNEGA TEKMOVANJA

poskusne številke

Dne 24. aprila je bilo ob navzočnosti učencev ljublj. meščanskih šol žrebanje nagrad za rešitev uganke v poskusni številki in je žreb dodelil nagrade naslednjim:

1. Mertelj Ema, Ilc, Jesenice — **žensko kolo.** / 2. Legvart Drago, IIIr, Novo mesto — **moško kolo.** / 3. Lemež Miroslav, Ilb, Maribor, II. deška — **harmoniko.** / 4. Pernek Stanko, IVr, Sv. Lenart — **zapestno uro.** / 5. Krasnik Radivoj, IIIb, Ljubljana, I. deška — **zapestno uro.** / 6. Mohar Leokadija, Ilb, Slovenj Gradec — **zapestno uro.** / 7. Fischer Ivica, IIIr, Zalec — **zapestno uro.** / 8. Košir Marija, IIIr, Tržič — **zapestno uro.** / 9. Dobnikar Valentin, mešč. šola, Št. Vid nad Ljubljano — **žepno uro.** / 10. Bohorč Edvard, Ia, Celje, deška — **fotoaparati.**

Po eno knjigo pa naslednji: Mesesnel Miloš, IVr, Krško. — Pečolar Ivan, Ilr, Slovenj Gradec. — Drobinc Albert, IVr, Celje, deška. — Rajer Anton, IVr, Krško. — Bašelj Anton, Ila, Novo mesto. — Švajger Jasna, Ribnica. — Zdešar Marjan, Ia, Vič. — Kunčič Jože, Ilc, Jesenice. — Jože Varl, Ila, Jesenice. — Toni Anica, IVc, Ljubljana, II. realna gimnazija. — Gorjan Tončka, Ljubljana, II. realna gimnazija. — Matičič Milena, Rakek. — Hribar Hilda, Ib, Novo mesto. — Bernik Maksimiljan, Ia, Vič. — Miklavčič Jožko, IVr, Krško. — Strelc Karel, Ir, Slov. Konjice. — Hotko Anica, Brežice. — Marinček Nada, Ilr, Brežice. — Drnovšek Avgust, Ila, Trbovlje. — Robič Friderik, Ila, Jesenice. — Strmšek Milan, Ir, Slov. Konjice. — Kline Viktor, Ia, Slov. Konjice. — Maček Silvester, Ia, Št. Vid nad Ljubljano. — Briški Alojzij, Ila, Ljubljana, I. deška. — Flerin Franciška, Ir, Domžale. — Zaletel Jožica, Ilb, Tržič. — Brišnik Štefka, Slovenj Gradec. — Koželj Anton, IIIr, Celje, deška. — Celje, dekleška meščanska 5 knjig, ki jih bo razdelila ga. poverjenica. — Funkel Milena, Ilr, Celje, zasebna. — Bukovac Franc, Celje, gimnazija. — Ošlovnik Milan, Ptuj. — Levstik Milena, Ilr, Šoštanj. — Metelkin Ivan, Ir, Rakek. — Marija Jurca, Moste. — Voje Jože, IVb, Ljubljana, II. deška. — Kržišnik Anton, Rakek. — Kobal Anton, IIIb, Ljubljana, I. deška. — Kunc Jožef, Ilb, Ljubljana, I. deška. — Kobentar Jelena, Ir, Ribnica. — Rihard Govže, Ir, Ribnica. — Lenarčič Martin, Ilb, Trbovlje. — Rus Anka, IIIr, Ljubljana, I. dekleška. — Žunko Nikica, IVr, Rakek. — Rogan Jožef, IVa, Murska Sobota, gimnazija. — Sinic Alojz, Ir, Murska Sobota, gimnazija. — Mališnik Vekoslav, Ir, Mežica. — Fink Karolina, Ir, Slov. Konjice. — Ješe Anči, IIIr, Škofja Loka. — Blaznik Ivica, Ia, Trbovlje. — Lešnik Mara, Ila, Maribor, II. dekleška. — Štiglic Milka, IIIr, Kočevje. — Kapus Ivanka, IIIb, Kranj, gimnazija. — Horvat Angela, Ilb, Murska Sobota, gimnazija.

Na žalost pa mora uprava ugotoviti, da nekatere šole niso poslale *niti ene rešitve*. Nekatere šole so celo vrnile pakete poskusne številke, ne da bi paket odprle. Seveda so bili zaradi tega naročniki prikrajšani, ker se niso mogli udeležiti nagradnega tekmovanja. Knjige bomo poslali skupaj s paketi Razorov, ostale dobitke pa bomo poslali po pošti. Po kolesa bosta morala oba srečnika sama priti v Ljubljano, seveda pa morata popreje obvestiti upravo. Na nekatere šole bomo poslali nekaj tolažilnih nagrad, ki jih bodo poverjeniki razdelili najbolj vnetim naročnikom Razorov.

UPRAVA.

*Najcenejše razvedrilo je
mladinska knjiga!*

KNJIŽNA ZALOŽBA
TISKARNE MERKUR
V LJUBLJANI

priporoča svojo zbirko leposlovnih, znanstvenih in šolskih knjig, ki jih izdaja v lastni založbi. Prav posebno pa priporoča dijakom nabavo zbirke „Mala knjižnica“, ki vsebuje dela domačih in tujih klasikov ter obsega deset zvezkov po 100 – 120 strani. Cena mehko vezani zbirki je din 120.—, v celo platno vezani pa din 180.—. Posamezni zvezki veljajo din 15.— oz. din 20.—.

V KNJIŽNI ZALOŽBI TISKARNE MERKUR

si lahko nabavite (tudi znano Seliškarjevo knjigo „RUDI“, ki je zlasti dijakom meščanskih šol že dobro znana. Broširana velja din 15.—, vezana pa din 20.—. — Niso pa to vse knjige, ki jih imamo na zalogi. Če nam pošljete svoj naslov, Vam brezplačno pošljemo naš seznam in cenik knjig, za katere Vam nudimo tudi ugodnost mesečnega odplačevanja. — Pišite na naslov:

Knjižna založba tiskarne Merkur v Ljubljani